Щастя тут, на землі

Видавництво „ПРАПОР"

Харків

Г. НАУМОВ, В. КОЗАК

Щастя тут, НА ЗЕМЛІ

(Бесіди з віруючими)

Видавництво «ПРАПОР»
Харків — 1965

2
Н34

Автори пропонованих читачеві бесід з віруючими — журналісти Г. Наумов і В. Козак — протягом довгого часу виступають на сторінках періодичної преси з матеріалами на атеїстичні теми. В процесі повсякденної роботи їм часто доводиться зустрічатися з багатьма віруючими, людьми, які знайшли в собі сили порвати з релігією, активними пропагандистами атеїзму.

В цій книжці вони на конкретних прикладах розповідають про шкідливість релігійних тлумачень і забобонів. Розповіді побудовані на фактах, взятих з життя і діяльності церковників та сектантів Харкова і сіл області.

Написана у вигляді бесід з віруючими, книга в першу чергу розрахована на них. Але вона буде корисною також для пропагандистів і агітаторів-атеїстів, озброїть їх переконливими фактами, що допоможуть вести дійову індивідуальну розмову з віруючими, культивувати нові, народжені радянською дійсністю обряди і звичаї, які все ширше входять у життя трудівників.

Слово до читачів

Шановні читачі!

Пропонуючи вашій увазі цю книжку, хочеться висловити кілька побажань і зауважень.

По-перше, сподіваємось, що ви уважно прочитаєте її. В міру наших сил ми намагались, щоб книжка була і корисною, і повчальною.

По-друге, автори не ставили своїм завданням вести з вами суто теоретичні бесіди з питань релігії та її шкідливого впливу на кожного віруючого зокрема і суспільство в цілому. Нам хочеться поговорити про конкретні факти, взяті з життя ваших знайомих, а декому, можливо, і близьких людей. Тож придивіться до їх дій і вчинків уважніше.

Ми не претендували на скільки-небудь повне охоплення всіх тем, що хвилюють вас. Хочеться відверто і щиро поговорити з вами лише про окремі життєві проблеми: про смисл життя і про любов, ваших справжніх і мнимих друзів, релігійні забобони і народні обряди та звичаї.

Кажуть, що людина народжується для щастя, як птиця для польоту. Але де щастя, в чому воно? Релігія твердить, що людина вічно буде жити десь на небі, тому і щастя, мовляв, треба шукати не на землі, а на тому світі.

Але наукою доведено, що ніякого «того світу» немає. Людина сама творець свого щастя. Найбільше бажання нашого суспільства, активних будівників комунізму бачити вас, віруючих, у вирі кипучого життя, серед тих і разом з тими, хто своєю самовідданою працею зводить не якесь міфічне, вигадане потойбічне «щастя», а справжнє щастя тут, на землі.

Все лишається людям

Отже, почнемо свою розмову з того, що найбільше хвилює і атеїста, і віруючого, а саме:

В ЧОМУ СМИСЛ ЖИТТЯ?

Все лишається людям. Ви бачили кінофільм з такою назвою? Якщо ні — обов'язково подивіться. Він не може не вразити величезною силою пристрасті, любові до життя. Коротенько нагадаємо зміст фільму. Смертельно хвора людина професор Дронов не хоче, не може покинути роботи. Він цілком свідомо міркує так: відпочинок відстрочить розв'язку на рік-другий, але разом з тим віддалить, а можливо, зробить неможливою справу всього його життя — великого відкриття, яке так потрібне людству. Чи може він піти на такий риск в ім'я продовження свого існування: адже життя без творчості — не життя, а саме існування. Ні, Дронов категорично відкидає поради лікарів «пожити спокійно», продовжує напружено працювати. Помираючи, Дронов перемагає смерть: він дарує людям своє відкриття, яке послужить хорошу службу не одному поколінню.

До речі, одним з найсильніших моментів фільму є фінал його спірки з священиком Серафимом — родичем дружини. Священик, вражений силою духу і залізної логіки Дронова-атеїста, розгублено стоїть перед ним. І хоч Серафим вголос не проголошує своєї поразки, але глядач відчуває її у всій атмосфері сцени: у виразі його обличчя, ніби скам'янілій, задумливій позі.

Все лишається людям! Яка велика сила переконаності криється в цих словах. Так, людина не вічна, але її діла — вічні; продовжувані новим поколінням, вони дають людям тепло і їжу, світло і радість.

Ви можете заперечити — так то ж фільм. Так, фільм. Але якими б своєрідними, тільки йому властивими, рисами характеру не був наділений Дронов, роль якого виконує народний артист СРСР М. Черкасов, його образ —

типовий, в ньому втілено чудові риси характеру мільйонів радянських трудівників. Яких? Ну хоча б, наприклад, академіка Миколи Павловича Барабашова, токаря Харківського турбінного заводу Героя Соціалістичної Праці Костянтина Сергійовича Кислякова, голови колгоспу імені Горького Сахновщинського району Костянтина Григоровича Гури та багатьох інших. Давайте зіставимо, порівняємо буденний героїзм атеїстів і вчинки віруючих, яких церква зарахувала до вищого рангу «святих».

Академік Микола Павлович Барабашов добре відомий на Харківщині і поза її межами. Крупний вчений — астроном, праці якого внесли великий вклад у розвиток вітчизняної науки про будову Всесвіту, він виховав цілу плеяду талановитих науковців. Широко відомий Микола Павлович і як народний обранець у вищі органи Радянської влади.

Костянтин Сергійович Кисляков. Яким маленьким здається робітник на фоні величезної деталі турбіни, яку обробляє! Але які в нього вмілі руки, яка світла голова! Скільки вдосконалень, що прискорюють виробничий процес і полегшують працю токаря, вніс він за роки роботи на Харківському турбінному заводі! Народ високо оцінив його творчу працю. Костянтин Сергійович — лауреат Державної премії, Герой Соціалістичної Праці. Він трудиться натхненно, вбачає найбільше щастя в тому, що турбіни, деталі яких виконано його руками і розумом, запалюють лампочки Ілліча в найглухіших місцях країни, зрошують пустині, приводять в дію електромотори на фермах.

Костянтин Григорович Гура. Ця вже літня людина розумно охоплює всі сторони багатогалузевого господарства. Колгосп комуністичної праці імені Горького, яким керує Герой Соціалістичної Праці Костянтин Григорович Гура, завжди і вчасно посіє, і вчасно збере, і заготує вдосталь кормів для худоби, і раніше од інших виконає державні плани заготівель сільськогосподарської продукції. У чому ж, на наш погляд, сила цього керівника? В тому, що він вірить в людей, з якими працює, покладається на їх кмітливість, розум, працьовитість.

Або — Опанас Сергійович Грида. Медичний фельдшер Грачівської лікарської дільниці Великобурлуцького району вирощує прекрасну кукурудзу. В 1962 році, організувавши сільську інтелігенцію і престарілих колгосп-

ників артілі «Россия», одержав по 62 центнери качанистої з гектара, засипав у колгоспні громадські засіки понад 4000 центнерів добірного зерна. Не молитвою і постом — працею взяв. Навіть у 1963 дуже посушливому році його результат — 42 центнери качанистої з гектара. То хіба не заслуговує на пошану така людина?!

Микола Павлович Барабашов, Костянтин Сергійович Кисляков, Костянтин Григорович Гура, Опанас Сергійович Грида. Вчений-академік, робітник-токар, голова колгоспу, сільський фельдшер — ланковий-кукурудзовод. Ми назвали лише чотири імені. А скільки таких невтомних творчих трудівників науки і виробництва, які своїми руками і розумом ставлять на службу людей нові відкриття, освітлюють підприємства і житла, зводять будинки, вирощують хліб, які так потрібні і атеїсту, і віруючому! То чи не найбільшим злочином з загальнолюдської точки зору було б, якби їх воля і невтомна енергія йшли на безцільне споглядання життя, на пости й молитви, як до цього закликає релігія?!

Ніяк не можна погодитися з релігійним тлумаченням смислу життя, яке полягає в тому, щоб постами і молитвами випрошувати собі право попасти в рай.

Який же він, цей рай? Віруюча людина, яка живе на півдні, скажімо, в сонячному Криму, уявляє собі його в розкішних садах і вічнозелених квітах, а представник Кольського півострова будує його в своїй фантазії відповідно до суворої природи Півночі. Одне слово, загального для всіх віруючих раю немає, він, як і вся релігія взагалі, намальований уявою людини.

Комунізм — всесильне, всеперемагаюче вчення, під прапор якого вже стали мільйони людей земної кулі, дає людям реальний і розумний ідеал — побудову світлого комуністичного суспільства, яке забезпечить щастя для всіх людей на землі. А релігія? Вона нав'язує віруючим фантастичний, вигаданий, нездійсненний ідеал потойбічного життя. Наш розумний і реальний ідеал базується на знанні законів розвитку природи і суспільства, релігійний — на сліпій вірі в неіснуючого бога.

Яким шляхом ідуть атеїсти до здійснення своєї благородної мети, ми показали лише на кількох прикладах трудівників Харківщини. Це — повсякденний трудовий подвиг в ім'я людини і для людини. Ну, хіба можна всерйоз порівняти славні діла атеїстів з тими «подвига-

ми», які прославляє релігія? І справді, чим заслужили лик «святих» релігійники? Тривалим стоянням на стовпах, виснажливими молитвами?

Зважимо спокійно, що це дало людству? Чи додало до наших харчових ресурсів хоч шматочок хліба, без якого немислиме життя людини? Ні. Чи звело хоч один будинок, де живемо? Ні. Чи допомогло це виткати пряжу на плаття або костюми, в які одягаємося? Знов-таки ні.

Ви можете сказати, що «святих» не так багато, що вони — винятки, а більшість віруючих, мовляв, трудиться поряд з атеїстами на виробництві. Що ж, у цьому є рація. Вони працюють. Але, погодьтесь, багато важить не лише те, що людина працює, а й те, з яких позицій вона дивиться на роботу, тобто як вона ставиться до своїх виробничих обов'язків.

Зробимо деякі висновки: «святі» великомученики — релігійні герої, на яких церква закликає рівнятись, анічогісінько не дають суспільству. А вони ж — нехай і потрошку, а все ж споживають з суспільних фондів — і їдять, і п'ють, і одягаються у вироблене людьми. То хіба ж це справедливо? Адже для того щоб мати моральне право взяти з народної скарбниці, треба ж і вкласти в неї гідний внесок.

Ну, і нарешті, якщо віруючий добре працює, то робить це зовсім не згідно з релігійними догмами, а всупереч релігії, яка втлумачує в голови людям: земне життя не що інше, як «юдоль скорботи і суму». Більше того, релігія підмінює почуття громадського обов'язку людини індивідуальним «спасінням» душі, примушує віруючих не виконувати свого громадського обов'язку. Хіба не про це свідчить той факт, що істинно православні християни, адвентисти-реформісти та інші сектанти повчають: не працюй в державних установах, не бери участі в громадській роботі, а підпільна секта єговістів відкрито вороже ставиться до наших законів, до нашого, радянського способу життя.

Ви можете заперечити, що лише трудом не обмежується життя людини. Що ж, це резонне зауваження. Але ж вам добре відомо, що Комуністична партія і Радянський уряд повсякденно піклуються про те, щоб у радянських людей було більше вільного часу для задоволення все зростаючих духовних запитів. З цією метою послідовно скорочується робочий день. Зараз на заводах і фабриках

він дорівнює семи-шести годинам, а в передсвяткові й суботні дні й того менше. Програмою КПРС, яку прийняв XXII з'їзд партії і одностайно схвалив весь наш народ, передбачено, що в СРСР буде встановлено найкоротший робочий день у світі.

Трудівники з великою користю проводять вільний час: навчаються в університетах культури, відвідують кіно і театри, вдосконалюють свою майстерність з різних видів мистецтва. Ось, наприклад, наладчик цеху паливної апаратури № 2 тракторного заводу Віктор Пасько. Він добре працює і одночасно вчиться в музичній школі при заводському клубі. З однаковою пристрастю опановує гру на баяні й роботу на конвейєрі.

Тракторобудівник Віктор Пасько і його численні друзі мають всі можливості для того, щоб добитися здійснення своїх мрій. Таке проведення вільного часу, коли з насолодою віддаєшся любимому виду мистецтва, зовсім не схоже на бузувірські моління, що довели до тяжких психічних захворювань громадянок Світлану Ржевську, Ірину Зінченко і Анастасію Павленко, а прибиральницю 115-ї школи в Новій Баварії Анастасію Рубльову до смерті. Скажете, що то у сектантів, а в православних, мовляв, такого немає. Але ж не заперечити того, що тривалі молитви й пости, пропаговані православною церквою, негативно впливають на життя і психіку віруючих. Погляньте уважно навколо себе, і ви знайдете чимало підтверджень цьому.

Як свідчать факти, розуміння вільного часу і якнайдоцільнішого використання його у атеїстів і віруючих різне. В атеїстів воно спрямоване на духовне збагачення і фізичне загартування людини, у віруючих, навпаки,— на свідоме збіднення духовного світу, моральне і духовне каліцтво.

Право на всебічний розвиток людини у вільний від роботи час — велике завоювання нашої держави, і атеїсти використовують його на благо трудящих. І все ж, яким би коротким не був робочий день людини нового суспільства, головним у її діяльності залишиться труд. Адже яким без нього було б життя? Неважко уявити собі, що б сталося з нашою планетою, коли б, скажімо, все людство ну хоча б кілька років замість праці проводило весь час у молитвах про спасіння своїх душ? Ніколи було б вирощувати хліб, видобувати вугілля і газ для

опалення жилих будинків і т. д. Життя б завмерло, все прийшло б в запустіння. Ні, не до кращого життя, а на шкоду йому, більше того — до вимирання, знищення життя на землі привело б це. Тож хіба не краще, ніж займатися нікому не потрібними молитвами, докласти всіх сил, щоб забезпечити краще життя тут, на землі.

Ось чому не можна погодитися з релігійним тлумаченням смислу життя як служіння богові, проповіді потойбічного життя. Бо ж таке тлумачення позбавляє смислу наші земні діла. До речі, у нас з вами під руками безліч фактів, які незаперечно свідчать, що керівники церкви, які безперервно твердять про справжнє щастя в раю, самі не дуже поспішають туди попасти, беруть все, так би мовити, від життя на землі. І керуються при цьому зовсім не «божественними» правилами. Хто, скажімо, з харківських священиків не спорудив собі за рахунок парафіян власного будинку? В якій з харківських церков не зловживають довір'ям віруючих і не спекулюють свічками? Хто, як не харківська церковна верхівка, наслідує сумної пам'яті спосіб життя колишнього архієпіскопа Стефана та його «колег», що вдалися до пияцтва й розпусти, мов на дріжджах нарощували свої капітали за рахунок копійок віруючих.

Але повернемося до релігійного тлумачення смислу життя. Воно шкідливе тим, що заводить нас у вигаданий світ, відволікає людей від великої мети — побудови комунізму, про яку віками мріяли кращі уми людства і яка нині розумом, енергією і працьовитими руками радянських людей перетворюється в життя.

На противагу релігії атеїсти вбачають смисл життя в тому, щоб натхненно, творчо працювати на благо людині, суспільства, вірять, що справжнє безсмертя людини не у вигаданому релігією потойбічному житті, а в корисних ділах, які несуть людству щасливе майбутнє.

НАСІННЯ ПРАВДИ

Уже давно пішли гості, залишивши на добру згадку господареві наручний годинник. Але його більше зворушив інший подарунок — принесені дівчатами великі соковиті кавуни. Іван Гаврилович стояв посеред кімнати і тримав на широкій долоні вологу від солодкої м'якоті спілого плоду крихітку життя — маленьке пружне

кавуняче насіннячко. Дивна річ! Його серце знову набуло бадьорого ритму. Він ясно побачив, відчув: не пропали зрошені ним зернятка життя, вони дають сходи, як оце маленьке кавуняче насіннячко. Ні, він ще послужить людям, хоч вранці пленум Барвінківського райкому партії й увільнив його за станом здоров'я від обов'язків першого секретаря.

Незабаром Іван Гаврилович разом з сім'єю переїхав до Змійова, де раніше теж працював першим секретарем райкому партії. З' місяць відпочивав, а більше не витерпів, потягло до живої справи, до людей.

Тут, в Змійові, Іван Гаврилович побачив, що десятки людей б'ють ще поклони неіснуючому богові, регулярно збираються на моління, стоять осторонь кипучих справ, якими сповнена наша чудова дійсність. «Треба обов'язково допомогти їм підвестися з колін на ноги, пізнати справжню радість життя»,— вирішив Іван Гаврилович.

Як це краще зробити? Можна було, звичайно, запросити віруючих до Будинку культури або на лекцію, поговорити з кожним окремо. А може?.. Порадившись з товаришами-атеїстами, Іван Гаврилович вирішив піти до молитовного дому євангельських християн-баптистів, щоб там, на місці, детальніше ознайомитися з методами «роботи» керівників секти, краще пізнати людей.

Приймаючи таке рішення, Іван Гаврилович добре розумів, що духовні пастирі зустрінуть його вороже, всіляко намагатимуться опорочити його перед віруючими.

Але він знав — двох правд немає, є одна правда життя, втілена в матеріалістичному світогляді, і ця правда — на його боці. Він, комуніст з понад тридцятирічним стажем, відчував глибокий внутрішній обов'язок донести цю правду до тих, хто поки що помиляється, відкрити перед ними світлий шлях творення — шлях будівників щастя.

Коли Іван Гаврилович зайшов до великої напівтемної кімнати з низькою стелею і аляпуватим безграмотним розписом релігійних догматів на стінах, його вразила безлика маса людей. Та поволі зір Івана Гавриловича вихоплював з натовпу то одне, то інше обличчя. Він помітив, що кілька віруючих не звертали ніякої уваги на проповідника, не прислухались до його слів.

Помітив він і молоду колгоспницю сільгоспартілі імені Жданова Наталію У. Дівчину терзали сумніви, і вона

не могла втекти від них навіть у «божому домі». Потім він дізнався про причину: віруюча полюбила невіруючого, темна сила релігії зіткнулась із світлим земним почуттям.

Хтозна, яке начало переможе, якщо все йтиме самопливом, враховуючи релігійне оточення Наталії. Тут і до трагедії недалеко. «Щоб не допустити цього, щоб перемогло світле почуття, ми залучимо дівчину до справжнього життя»,—вирішили друзі-атеїсти. Яка вдячна була потім дівчина Івану Гавриловичу Зінченку, колишньому голові колгоспу Івану Гавриловичу Скоропаді, голові Зидьківської сільради Єгору Степановичу Коліснику та багатьом іншим товаришам, які розкрили їй очі, допомогли правильно розібратися в складних питаннях життя, будувати його разом з колективом, з коханим!

Іван Гаврилович звернув увагу і на худорлявого хлопця в робочій спецівці, що стояв в іншому кінці кімнати. У того був такий вигляд, ніби він з'явився сюди не за власним бажанням, а його пригнали з-під палки.

«Цими треба зайнятися в першу чергу»,— відзначив про себе Іван Гаврилович. Почувши схлипування, він повернувся і побачив хлопчика років восьми, який перелякано тулився до бабусі. «Діти!» — здвигнув брови Іван Гаврилович.

Ще роздавався голос проповідника, коли Івана Гавриловича помітив високий акуратно одягнений лисуватий старичок — помічник пресвітера Соляник.

— А-а-а... Іван Гаврилович,— вимовив він.— Не можу, щоб до вас не підійти, не поговорити.

— Здрастуйте,— спокійно відповів Зінченко.— Я вас слухаю.

— Чого це ви прийшли до нас?

— Прийшов подивитися, як молитесь. Я агітатор на вашій дільниці...

Звичайно, старого «релігійного вовка» не обрадувала така відповідь. Його руки, що потирали одна одну, зарухались швидше.

— Добре. Будь ласка,— тільки й знайшовся вимовити він.

Від тих, хто спостерігав цю сцену, не могла приховатися ні розгубленість помічника пресвітера, ні спокій агітатора. Після неприємної паузи Соляник пробурмотів:

— На все воля божа.

— Воля божа, кажете,— вимовив Іван Гаврилович.— Чому ж тоді на війні вбивали і невіруючих, і віруючих?

При цьому запитанні юнак, який до того стояв з байдужим виразом обличчя, різко повернувся. Він напружено чекав відповіді на запитання, яке, мабуть, мучило його не один день. Але і на цей раз Соляник не виправдав його надій, стомлено видавивши:

— На все воля божа.

— Значить,— підсумував розмову Іван Гаврилович,— ваш бог не всемогутній...

Юнак здригнувся. Дивлячись на нього, Іван Гаврилович згадав все, що він знав про робітника Зміївського машинобудівного заводу Віктора Д. У минулому активний баптист, Віктор під впливом товаришів по заводу все більше відходив від сектантів. Але рішуче порвати з ними не наважувався.

В цей час порив вітру, що налетів, широко розкрив двері. Поглядам присутніх відкрився шматок неба, яке раптом перерізала така незвичайна в листопаді багровочервона блискавка. В затхлій, давно не провітрюваній кімнаті запахло грозою. «Наступати, рішуче наступати на брехливі твердження, надумані і шкідливі звичаї»,— вирішив Зінченко.

У першу неділю наступного місяця, коли баптисти справляли обряд преломління хліба, Іван Гаврилович звернувся до пресвітера Рудінського:

— Який обряд нехороший, Федір Миколайович. Подобається кому чи ні,— хльобай з однієї і тієї ж вазки вино.

— Ну і що ж? — спитав, прикидуючись здивованим, пресвітер.

— Як — що? Це ж розносить хвороби. Так здорову людину ні за що ні про що може з ніг звалити.

Пресвітер поморщився, ніби у нього раптом занив зуб, і не знайшов за краще як звернутися до заялложених слів, що не раз виручали.

— Е-е-е... на все воля божа.

— Справа ваша, але це нехороше,— сказав Іван Гаврилович.

Від його погляду не приховалось, як кілька віруючих переглянулись.

Детально ознайомившись з діяльністю проповідників, Іван Гаврилович Зінченко з друзями-атеїстами за актив-

ної допомоги колективу місцевої початкової школи, що містилася неподалеку від молитовного будинку, організував читання лекцій для віруючих.

Найближчої неділі на будинку школи з'явився лаконічний напис: «Агітпункт». Цій новій деталі в пейзажі вулиці віруючі навряд чи надали скільки-небудь серйозного значення. А саме вона мала відіграти в долях багатьох з них досить істотну роль.

Одного разу, коли після моління віруючі зібрались у групки, щоб посудачити про всяку всячину, Іван Гаврилович ввічливо звернувся до пресвітера:

— Можна мені запросити вас на лекцію про міжнародне становище? Це навпроти вас, у школі.

Пресвітер було завагався. Не май він міцної релігійної хватки,— може, і схибив би. Але він був досить далекозорим, щоб залишити «заблудлих овець» без пастиря в небезпечну хвилину: мабуть, краще і йому піти, подивитись, що ще там вигадав цей Зінченко, щоб можна було своєчасно вжити необхідних контрзаходів.

Велика група баптистів на чолі з пресвітором пішла на лекцію. На перший раз не обійшлося без казусів. Хтось з віруючих, бажаючи загнати лектора на слизьке, з найневиннішим виглядом поцікавився:

— А скільки разів на рік в Індонезії росте редиска?

Лектор, завуч школи Богдан, запнувся. Густий рум'янець, що вкрив його щоки, явно говорив, що він взагалі не знає, а чи росте в Індонезії редиска.

Той, хто поставив запитання, святкував перемогу. Але передчасно. Настала черга і йому здивуватися, коли роздався веселий голос Зінченка:

— А скільки місяців треба для вистигання редиски?

— Два місяці,— розгублено вимовив він: не може бути, щоб цей безбожник не знав таких прописних істин.

— Тоді шість разів може,—заключив Іван Гаврилович під схвальний сміх більшості.

Спочатку все йшло нормально. Але на третю лекцію ніхто не прийшов. У цьому відчувалась рука релігійної верхівки. Миритися з цим було ніяк не можна. Але й пороти гарячку,— тільки справі нашкодиш. Івану Гавриловичу довелось тижнів зо два обмежуватися рамками молитовного дому і разом з товаришами думати, як не дати погаснути вогнику агітпункту.

І от Іван Гаврилович прийняв рішення. Як ні в чому не бувало, підійшов він перед молінням до пресвітера і попросив:

— Коли закінчите службу, Федоре Миколайовичу, дасте мені, будь ласка, слово.

Той, знизавши плечима, погодився. Але пресвітер все ж встиг дещо зробити, бо коли він після проповіді оголосив: «Так ось тут Іван Гаврилович хоче щось сказати»,— роздався жіночий голос:

— А чи на користь віри?

— На користь віруючих,— заспокоїв Іван Гаврилович.

Спокійно вимовляючи кожне слово, він звернувся до присутніх:

— Я думаю, ви не будете мені перешкоджати. Я хочу зробити деякі зауваження. По-перше. Не так давно я і товариші-атеїсти запросили вас на лекцію. Ви не відмовились і не прийшли. Образили лектора. Друге. Ви продовжуєте водити сюди дітей, які мають вчити уроки і відпочивати у вільний час. Третє. Пресвітер приховав від вас, що він мав неприємність від уповноваженого Ради у справах релігійних культів за те, що ви влаштували колективний обід у день свята урожаю, винісши релігійну службу з приміщення молитовних зборів. Це недобре. Ви молитесь про те, щоб не допускати гріхів. Порушуючи радянське законодавство, ви робите гріх: адже всяка влада, за вашими твердженнями, від бога. Значить, порушивши законодавство, ви виступили проти бога.

У повній тиші Іван Гаврилович закінчив свій виступ.

Після цього прагнення керівників секти перешкодити віруючим відвідувати лекції виявились безсилими.

Виступи, особисті бесіди Зінченка, який користувався кожним зручним випадком, щоб розвінчати те чи інше релігійне тлумачення, планомірно підводили до головного: відкритої сутички двох протилежних ідеологій — всеперемагаючої матеріалістичної і відмираючої ідеалістичної. В тому, що умови для цього визріли, Івана Гавриловича переконували неодноразові спостереження: незважаючи на те, що керівники баптистів у відповідь на його зауваження відстоювали церковні догми, багато рядових віруючих були вже не так-то впевнені в «істинах» «старших братів».

Разом з тим Іван Гаврилович добре розумів, що підходити до вирішального моменту треба обережно, що найкраще буде, коли тему суперечки визначать самі віруючі. Він терпляче чекав. І ось одного разу, під час особливо гарячої суперечки з керівниками сектантів про походження Всесвіту, зібравши все своє самовладання, запропонував:

— Давайте послухаємо, що скажуть з цього приводу вчені люди.

На цю лекцію зібрались майже всі віруючі. Лектор відразу, як кажуть, узяв бика за роги:

— Як тлумачить біблія походження Всесвіту?

— Бог сотворив світ за шість днів,— почулося із залу.

— Дійсно, так говорить біблія,— зауважив лектор.— Але давайте помислимо: чи не занадто це короткий строк?

Хтось кинув репліку:

— Так тоді ж, коли бог творив світ, доба тривала не двадцять чотири години, а з нинішнє століття.

— Намагаючись якось викрутитися,— відповів лектор,— Ватікан дійсно пустив у наші дні таку версію. Але давайте зіставимо релігійні ж тлумачення. Біблія, наприклад, стверджує, що сонце було створено тільки на четвертий день. Як же це сумістити з її ж твердженнями, що до цього бог зумів відділити світло від тьми? Та й хіба могло існувати життя на землі три століття без сонця?

Все уважніше слухали люди. А лектор, викриваючи одне за одним протиріччя тлумачень біблії, зробив закономірний висновок: біблію створив не всемогутній бог, а фантазія людини, яка на різних етапах розвитку, не маючи змоги пояснити ті або інші явища природи, висловлювала в біблії своє розуміння створення Всесвіту. Потім розмова перейшла на науковий погляд про походження Землі... І хоч не все відразу було зрозуміло слухачам, але багато з них відчували неспростовність наукової точки зору.

Аж ось як вичерпна оцінка лекції прозвучало побажання слухачів:

— Давайте наступного разу поговоримо про людину, як вона виникла.

— Обов'язково поговоримо,— пообіцяв лектор.

Наступні лекції відвідували охоче. Бо ніхто нікому

не заважав: будь ласка, висловлюй свою думку, відстоюй, але наводь факти, зрозумілі всім. Так, у сутичці двох ідеологій поступово в душі віруючих висівались зерна правильного, матеріалістичного світогляду.

Дедалі ширшою ставала тематика лекцій. Двічі на місяць баптисти дізнавалися про багато цікавих речей: про завоювання космосу, подовження життя людини, рішення XXII з'їзду КПРС, про Програму партії.

Віктор Д. хоче заснути. Але сон не йде. Пригадується незвичайна людина, яка перевернула його душу. Напружено б'ється думка.

«В чому ж сила переконаності Зінченка?» У правдивості, в знаннях. Зінченко подобався Віктору ще й тим, що він говорив упевнено, але без нав'язливості, властивої духовним отцям, які з упертістю фанатиків торочать одне й те ж, не дають відповіді на головне питання — як йому жити далі.

Якось, ідучи разом з Віктором Д., Іван Гаврилович запитав його:

— Ну, як у вас на роботі? Все в порядку?

— Спасибі, добре.

— А вдома?

Вдома? Про це Віктору не хотілось згадувати. Але стільки щирості було в запитанні Зінченка, така велика була у Віктора потреба поділитися своїм горем, що він, як на сповіді, виклав усе:

— Важко мені вдома... Адже у мене мати й сестра баптистки.

— Важко,— не то підтвердив, не то перепитав Іван Гаврилович. І ніби без всякого зв'язку з темою розмови розказав про те, як він у 1929 році, молодий ще тоді чоловік, який щойно вступив до партії, допоміг батькові зрозуміти великі переваги колективізації. Як він пишався потім: батько одним з перших вступив до колгоспу.

Віктор пройнявся до Зінченка ще більшим довір'ям; йому відкрилася нова, чудова рисочка в цій людині. Він знав — щирість Зінченка не вдавана. У всьому Іван Гаврилович йшов напрямки, не збочуючи. Дуже можливо, що саме після цієї пам'ятної бесіди слово «ідейний» вперше розкрило перед Віктором Д. своє справжнє багатство.

Відкриття, яке він зробив, попрощавшись з Зінчен-

ком, вразило його несподіваною ясністю: Віктор хотів бути схожим на нього, на заводських комуністів. Тепер він знав, що йому робити.

І ось Віктор в оточенні сім'ї. Настільки несподіваними були перші його слова, що мати від розгубленості не могла вимовити й слова,— подумати тільки: її рідне чадо — віровідступник.

— На що ти руку підіймаєш?

— На те, що губить людей,— переконано, сам того не помічаючи, Віктор повторив слова Івана Гавриловича Зінченка.

Не легко йому, Віктору Д., далася ця розмова. І хоч він не міг відразу переконати ні сестру, ні матір, він все ж вийшов переможцем. Над самим собою. Він рішуче порвав з релігією.

Точнісінько так, як люди, що, задихаючись у полум'ї вогню і диму, слідом за сміливцем вибираються нарешті в безпечне місце, так слідом за Віктором Д. один за одним пішли з секти ще декілька чоловік. Місток на тверду землю їм проклали друзі й однодумці Івана Гавриловича Зінченка.

Але й ті, що залишилися в секті, вже не ті, якими були до приходу Зінченка. Час від часу хтось з них та оглянеться, засумнівається, задумається: а що, власне, путнього несе йому релігія?

* * *

Іван Гаврилович зняв телефонну трубку. Схвильований голос секретаря партійної організації Зміївського машинобудівного заводу, здавалось, співав по проводах.

— Тільки-но був у мене Віктор Д. і поділився найзаповітнішим: «Як думаєте, чи достойний я вступити до партії комуністів?»

Довгою і задушевною була розмова комуніста з колишнім баптистом. Довго і вперто витравлював після неї Віктор Д. залишки релігійного дурману...

І того дня, і тоді, коли Віктор Д. став комуністом, Іван Гаврилович Зінченко відчував себе точно так, як в той момент, коли тримав на широкій долоні вологу від солодкої м'якоті соковитого плоду крихітку життя — маленьке, пружне кавуняче насіннячко. І думав: «Яке це щастя — сіяти в душі людей насіння правди!»

2 4-1560

Неправедні дії пастирів божих

КУДИ ВЕДЕ СЛІД?

Чотири роки тому жителька села Червоний Яр, Балаклійського району, Пелагея Єгорівна Онупрієнко покінчила життя самогубством.

Що ж примусило енергійну життєрадісну жінку покінчити життя самогубством? Світло на це пролила її дочка Ліда. Після перших хвилин відчаю від втрати вона з ненавистю кинула в лице своєму братові Івану страшне обвинувачення:

— Тільки ти винний в смерті матері!

І односельці згадали, як багато неприємностей завдавав останнім часом Пелагії Єгорівні її син Іван. Спочатку він був непоганим працівником. Потім хлопця ніби підмінили. За злочин потрапив до тюрми, після виходу із ув'язнення не переставав водитися з сумнівними людьми. Особливо часто відвідував його невисокий на зріст чоловік з важкими руками і мутним поглядом — Іван Колошин. З'являючись в селі, він одразу йшов до будинку Онупрієнків і годинами про щось розмовляв віч-на-віч з Іваном. А згодом син почав натякати матері на швидкий кінець світу, на необхідність очистити душу в лоні свідків Ієгови. Зачувши, звідки віє «вірою», мати зненавиділа Колошина, зажадала, щоб і ноги його не було в їх будинку.

Люди пригадували, як Пелагія Єгорівна, побачивши одного разу сина з Колошиним біля лісопосадки, виламала велику хворостину і прогнала проповідника ієговістів. Але сина вона не могла приборкати. Іван ставав все замкненішим, злішим. Одурманений проповідями ієговістів, він дійшов до того, що підняв руку на рідну матір, жорстоко бив її, виганяв з дому. Настав день, коли Пелагія Єгорівна зрозуміла, що немає в неї більше сина. Наступної ночі вона повісилась.

Але не лише Іван був вбивцею своєї матері. Задовго до цієї трагічної події Дмитро Кузьмич Кривуля ранком сидів на лаві. Тільки це була ще не лава підсудних, на

якій він опинився пізніше, а звичайне місце відпочинку в саду великого міста. Ніхто не звернув ніякої уваги на згорток, який він поклав поруч з собою. Незабаром до нього підійшов невідомий і поклав такий же згорток. Вони обмінялись двома нічого не значущими фразами, і невідомий, захопивши згорток сусіда, спокійно пішов.

Все було заздалегідь обумовлено. Обмінявшись паролем, Кривуля передав кур'єру ієговістського центру детальні відомості про «роботу»: скільки людей вдалось залучити до секти, скільки членських внесків зібрано. А в згортку, який він одержав взамін, містилася інструкція керівників ієговістів. Одна з невеликих записок дуже схвилювала його. В ній зовсім недвозначно натякалось, що ієговістські господарі невдоволені темпами зростання кількості слуг Ієгови, яка в його групі, незважаючи на всі зусилля, є нечисленною. Не гаючи часу, Кривуля зібрав своїх помічників, серед яких був і Іван Колошин, і вимагав посилити вербовку в секту. Одним із завербованих Колошиним ієговістів і виявився Іван Яковлевич Онупрієнко.

Так керівники ієговістської секти замкнули коло, прорвати яке не вистачило сил у Пелагії Єгорівни Онупрієнко.

Хто ж такий Дмитро Кузьмич Кривуля, який відігравав фатальну роль у долі деяких людей?

Послухати Кривулю, то він тільки те й робить, що «словом божим» просвіщає «стадо». Але факти свідчать про протилежне. Ось тільки деякі дані з життя цього «святого».

Йому вже за п'ятдесят. Але він не налічить і десятка днів, в які займався б суспільно корисною працею. Все життя прожив дармоїдом, тікав від роботи, як від вогню. А жити ця жорстока людина любила добре, звичайно, за рахунок інших. За тяжкий злочин Кривуля був уже суворо засуджений радянським судом. Повернувшись з ув'язнення, спробував відновитися на посаді касира в громаді євангельських християн-баптистів, в якій перебував довгі роки. Нічого не вийшло: тепле містечко було зайнято. Тоді він показав, що йому, власне, наплювати на те, якій вірі служити, аби гроші текли в його кишеню. Так Кривуля примкнув до ієговістів, де завжди знаходять притулок темні елементи.

Він не помилився в своїх розрахунках і незабаром хитрістю і підступністю проліз спочатку в проповідники, а потім в керівники харківської групи ієговістів. Про те, що дії керівників ієговістів визначають не «божественні мотиви», а тяга до грошового мішка, свідчать пачки грошей, вилучені з тайників ієговістського підпілля. До того ж Кривуля, привласнюючи внески рядових ієговістів, при нагоді перепродував втридорога швейні машини та інші товари своїм єдиновірцям.

Що ж проповідував Кривуля, чого вчив «братів і сестер»? Ось що: не працюй в колгоспах і радянських установах, не обирай до Рад, не служи в армії.

Рука радянського правосуддя припинила ворожу діяльність Кривулі — цього запеклого злочинця, пастиря слуг Ієгови.

І як було духовному пастирю не звернути уваги на Колошина, що живе в селі Андріївці, Балаклійського району, коли в тому втілилися так багато споріднених з ним рис. Дезертир і зрадник, Колошин служив поліцаєм у фашистських загарбників під час Великої Вітчизняної війни. За це був суворо покараний радянським судом. Після звільнення з ув'язнення він не хотів жити чесною працею. Така ж людина справжня знахідка для ієговістів!

Або, скажімо, Федір Іванович Шепелєв, мешканець с. Біляївки. Людина без певних занять, що ніяк не спромоглася вступити до колгоспу, перебивається випадковими заробітками, прагнучи зірвати побільше, а праці вкласти поменше. Таке справжнє лице керівників ієговістів та їх підручних. Як тут не згадати прислів'я: «Рибак рибака бачить здалека».

Ось вони, пастирі стада бога Ієгови та їх підручні. Видно, неспроста рядові ієговісти не повинні за законами секти знати своїх керівників. Сувора конспірація має на меті приховати від рядових віруючих ієговістів справжнє лице їх духовних пастирів. Недарма керівники ієговістів побоюються, що секта не протримається і одного дня, якщо рядові ієговісти дізнаються про все.

Духовний пастир ієговістів Дмитро Кузьмич Кривуля за мирські карні злочини відповідає перед радянським судом. Ниточка за ниточкою розплутується клубок зло-

чинів, здійснених цією людиною без роду й племені. Він пробує відмовлятись, заплутувати всім ясні речі. Але факти вперто обвинувачують його. І він змушений визнати свою вину.

Антинародні дії цього ієзуїта без сутани викривають свідки, і зокрема Іван Колошин. Він примушений був розповісти суду все, що йому було відомо,— і про звітність та членські внески, які Кривуля переправляв в ієговістський центр, розповів і про те, коли, де і з ким зустрічався Кривуля, про що він вів мову на таємних зборищах. Не менш відвертими були розповіді свідків Федора Шепелєва та інших.

Під натиском неспростовних фактів Кривуля визнав себе винним у тяжких злочинах перед Батьківщиною. Обласний суд суворо засудив його.

КУЛАКИ З ЄЛЕЄМ

Чи чув Іван Бурда про дволикого Януса з римської міфології — не знаємо, але поведінку цього бога він засвоїв відмінно.

Член підпільної ієговістської секти Бурда повчає віруючих пам'ятати заповідь «не убий», не брати у руки зброю навіть, якщо підступний ворог посягне на їх свободу.

А сам?.. Добровільно пішовши служити фашистським загарбникам, той же Бурда із запопадливістю холуя виконував обов'язки поліцая, видавав ворогові партизанів, брав участь у каральних операціях проти них. На його руках кров чесних радянських трудівників. За це Бурда був суворо засуджений радянським судом.

«Боронь вас боже порушувати мир і спокій в сім'ї»,— погрожує віруючим страшними небесними карами Бурда. А сам?.. Скоро після повернення з ув'язнення Іван Бурда оселився у Вільшанах, у шліфувальника трактороскладального заводу Іллі Андрійовича Ісаєнка. Ледве переступивши поріг будинку, Бурда почав здійснювати свій підступний план: перетворити господарів у вірних слуг Ієгови, добротний флігельок використати для таємних зборищ сектантів, а потім привласнити.

Почав з «обробки» дружини Ісаєнка. І от настав день, коли жінка вже покірливо розкрила губи, щоб принести клятву на вірність Ієгові, та раптом... в кімнату вбігла

прийомна дочка Анастасії семирічна Шурочка. Якби «проповідник» міг, він спопелив би дитину, що прийшла так несвоєчасно. Але який обрати привід? Аж ось він побачив на дівчинці вимазані грязюкою калоші, які вона хотіла обережно зняти біля дверей. Наче розлючений звір, кинувся Бурда на дитину, примусив її роздягтися, залишив в одній маєчці й наказав тримати на витягнутих вгору ручнятах брудні калоші. Коли дитячі рученята стомлювались і трохи опускались, Іван Бурда по-звірячому бив дівчинку. Протягом години тривало знущання, поки дитина не впала знеможена на підлогу.

Бачачи бузувірські дії нового квартиранта, батько Анастасії — Тимошенко не витримав, повстав проти того, щоб його діти служили якомусь Ієгові. Бурда жорстоко побив його. Так у послужному списку Івана Бурди появилась ще одна підлота, ще одна судимість.

З натхненням і невимовною насолодою вимовляє Бурда заповідь «не вкради».

А сам?..

— Він тягне все, що попадеться під руку,— розповідають працівники УНР-461, де Бурда працював теслярем.— До того знахабнів, що не може піти з роботи, нічого не вкравши. Немає дошки,— обов'язково цеглину захопить.

Під пару Бурді і його дружина Марія, робітниця емальового цеху заводу «Червоний хімік». Їй, членові забороненої секти ієговістів, вигідно було видавати себе за баптистку, діяльність яких не переслідується. Так вона і робила: лицемірно твердила, що, мовляв, вірити чи ні — особиста справа кожного, і в той же час намагалася залучити до бузувірської секти працівників Антоненко і Усатикову, а Вакуленко навіть мало не затягла на одне з брудних зборищ. А хіба злякалася Марія Бурда кари божої, коли спекулювала на заводі?

Про мерзенні вчинки цього «святого» сімейства з гнівом і обуренням говорили на багатолюдних зборах колективу заводу «Червоний хімік» робітники тт. Яглов, Новиков, Постольник, інженер Усатикова та багато інших. Всі вони вимагали від ієговістів припинити шкідливу діяльність, порвати з сектою.

Та найбільш важкого удару «святому» сімейству завдав той самий Ростислав Гримайло, якого Іван Бурда переманув із західних областей України для поповнення

секти харківських ієговістів. Він тихо, але твердо сказав: «Відрікаюсь». Про причини, що спонукали його порвати з сектою, Ростислав Гримайло гранично коротко розповів у листі до редакції обласної газети:

«Довгі роки я знаходився в підпіллі ієговістів. А коли влився у середовище робітників і став слухати радіо, читати газети, зрозумів, що великі зміни, які відбуваються в нашій країні, це справа рук і розуму людського. Я зрозумів, що глибоко помилявся. Ось чому вирішив раз і назавжди порвати з ієговістами. Обіцяю товаришам чесною працею спокутити допущені помилки, які важким тягарем лежать на моїй совісті».

Факт зречення Ростислава Гримайла говорить сам за себе. Не можна ототожнювати керівних сектантів, закоренілих ієговістів з рядовими членами секти, обплутаними чорним павутинням релігійного дурману. Попадаючи в дружний колектив, рядові ієговісти все глибше починають усвідомлювати, що вони помиляються, і рішуче поривають з релігією, стають хорошими трудівниками.

Ось чому Ростислав Гримайло хоче, щоб ті, хто сьогодні ще перебуває в сектах, влилися в ряди активних будівників світлого щасливого життя на землі. Ось чому робітники заводу «Червоний хімік», уся громадськість, різко засуджуючи підпільну діяльність слуг Ієгови, посилюють благородну боротьбу за людину.

МОЛИЛИСЬ І... ЗБОЖЕВОЛІЛИ

Якби знали Анастасія Рубльова, Ірина Зінченко, Анастасія Павленко і Світлана Ржевська, куди заведуть їх улесливі умовляння сектантів, то зовсім інакше склалися б їх долі. А так... Проповідник нелегальної секти п'ятидесятників М. Рубашка умовив прибиральницю 115-ї школи в Новій Баварії Анастасію Рубльову зайти до нього в гості послухати «хороших людей». Якби Анастасія була спостережливішою, від неї не приховалось би, що, запрошуючи її, Рубашка був надмірно люб'язний. Анастасія, звичайно, не могла знати справжньої причини такого ласкавого поводження з нею. Кілька днів тому Рубашка одержав добру прочуханку від свого духовного начальства: керівник харківських п'ятидесятників М. Козелько, який не любить жартувати з підлеглими, рішуче

запропонував вербувати йому людей не на словах, а на ділі, інакше...

У «хороших людей» Анастасія одразу ж відчула себе негаразд. За стіл став кремезний чоловік років тридцяти з понівеченою лівою рукою, широким квадратним підборіддям. Оскільки він впевнено поводився, Рубльова зрозуміла, що це — головний. Їй стало неприємно від фанатичного блиску його холодних очей, від його грізних вимог віддати себе повністю богові, не вступати в профспілки, не служити в армії, не брати участі в громадській роботі.

Але найстрашніше наступило, коли почалось моління. Присутні на зборищі не молились, а крізь схлипування викрикували якісь нечленороздільні звуки, здригались в нервовому екстазі, здавалось, ось-ось вчепляться один одному в волосся.

Анастасії стало моторошно. Несвідомо вона зробила крок до дверей. Але відчула на своїй спині чийсь пильний погляд і, обернувшись, побачила злу посмішку на вустах того кремезного чоловіка з понівеченою рукою і квадратним підборіддям — Козелька. Коли Анастасія все ж рвонулася до виходу, біля неї наче з-під землі виріс Рубашка, примусив її залишитися, лякаючи «геєною вогненною».

Після зборища Козелько ще раз вислухав інформацію Рубашки про майбутню «сестру» і наказав не спускати з неї очей, будь-що залучити до секти. А потім мав приблизно таку ж розмову з активними проповідниками п'ятидесятників Г. Зінченком, І. Гаркавим, М. Дуртан щодо Ірини Зінченко, Анастасії Павленко, Світлани Ржевської. Умовляннями й погрозами «небесними карами» запеклі п'ятидесятники по суті примусили слабовольних жінок відвідувати таємні зборища.

З різних місць приходили на моління Анастасія Рубльова, Ірина Зінченко, Анастасія Павленко і Світлана Ржевська. Та небагато часу треба було для того, щоб всі вони опинилися в одному місці — в психіатричній лікарні. Це й не дивно. Форма бузувірських молінь, за які в народі п'ятидесятників прозвали трясунами, згубна для здоров'я. Ось що говорить про це Віктор Чубенко: «Я радий, що своєчасно порвав з вірою в бога. Сама форма моління п'ятидесятників шкідлива для здоров'я. Адже все побудовано на психічному впливі на людину, майже

всі віруючі під час молитв доходять до істерики, трясуться, немов у пропасниці...»

Який відгук у керівників п'ятидесятників знайшов той факт, що кілька жінок після бузувірських молінь попали до психіатричної клініки? Прислужники Козелька за його вказівкою підстерігали їх і там, щоб, якщо виживуть, не попали в руки «антихристів», як вони називають невіруючих.

У цьому весь Козелько, звичайнісінький авантюрист, який ставить на карту не тільки інтереси віруючих, але й їх життя заради особистої користі.

1950 року, коли Козельку було 20 років, його за тяжкий злочин перед Батьківщиною суворо засудив радянський суд. До нього поставились гуманно, значно скоротили строк покарання. Слід було чекати, що він усвідомить свою провину, докорінно змінить своє ставлення до суспільства. Однак нічого подібного не сталось.

Ще в ув'язненні Козелько почув, що на Харківщині різко погіршилися справи сектантів-п'ятидесятників. Він зробив з цього своєрідний висновок: чим він, Микола Козелько, не новоявлений святий, який відродить і зміцнить секту. Правда, він невиразно уявляв, що таке п'ятидесятники. Але вирішив, що то не біда, цього ремесла можна навчитися.

Повернувшись у 1957 році на Харківщину, Козелько спрямовує всі свої зусилля на зміцнення секти п'ятидесятників. Знаючи, що ця бузувірська секта заборонена законами Радянської держави, Козелько про людське око влаштувався на роботу в Харківський міжколгоспбуд. За свідченнями людей, з якими він тоді «трудився», Козелько більше бував відсутнім, ніж працював, часто міняв місце роботи, посилаючись на хвороби, хоч, треба сказати, мав завидне здоров'я.

Від'їзди потрібні були, щоб мати більше вільного часу, встановлювати зв'язки на ниві «святій». З цією метою він об'їздив райони Харківщини, побував у Бєлгороді, Таганрозі та інших містах.

Поступово Козелько прибрав до рук харківських сектантів. Але цього йому здалося замало. Він хотів повної влади, спав і бачив себе пресвітером секти, новоявленим божком, якому все дозволено. Звичайно обережний Козелько пішов напрямки. Він звернувся до єпіскопа, якому зовсім недвозначно натякнув, що працювати без

керівного сану йому дуже нелегко. Той чомусь відмовився зробити Козелька пресвітером.

Тоді Козелько знайомиться з якимсь пройдисвітом Яковом, який називається єпіскопом. У червні 1961 року Яків таємно возвів Козелька в сан пресвітера.

Новоспечений, по суті, самозваний, пресвітер ще гарячіше взявся до «роботи»: йому треба було показати начальству, що він достойний сягнути ще через кілька східців ієрархічної драбини.

Він намагався втягнути в секту деяких співробітників, зокрема Водолагу. За його вказівками зачастились бузувірські зборища у активних проповідників секти С. Рубашки, М. Дуртан. Про справжнє лице цих ділків від релігії свідчить той факт, що, скажімо, М. Рубашка зобов'язав бути на молитовних зборищах своїх шістьох дітей, з яких старшому 13 років, а молодшому трохи більше двох, і закликав всіх сектантів з'являтися сюди з дітьми, щоб вони, так би мовити, всисали релігію з молоком матері. Це той же Рубашка пильнував у клініці психічно хворих від молінь жінок.

А чого варта 64-річна М. Дуртан, у якої теж проводились молитовні зборища! Власниця будинку і садиби з садом, ця «свята» у відповідь на запитання, чи хоч один день у житті вона займалася суспільно корисною працею, з цинічною відвертістю заявляє: «Бог дав, прожила і не працювала, а тепер мене вже не примусять».

Про моральне обличчя М. Дуртан свідчить і те, що вона, не соромлячись, брала солідні гроші з своїх єдиновірців, яких пускала в будинок як квартирантів. Коли громада п'ятидесятників звернулась до неї з просьбою здати приміщення для влаштування молитовних зборів, вона охоче погодилась при умові, що їй щомісяця сплачуватимуть за оренду, прибирання і... охорону власного будинку. До більшого цинізму, спекуляції на почуттях введених в оману рядових віруючих навряд чи можна дійти. Немало брудних справ на совісті й інших активних проповідників харківських п'ятидесятників.

У Козелька був прекрасний настрій. Йому здавалось, що ось-ось він доб'ється розквіту віри. Але саме в цей момент громадськість опустила його з небес на землю.

У кінці червня 1961 року колектив управління газового господарства м. Харкова, де він працював, а пізніше збори мешканців селища Пісочин, де він жив, запитали

Козелька, чому він не виконує рішення товариського суду, що відбувся в серпні 1960 року. Тоді співробітники зажадали від Козелька покінчити з шкідливою бузувірською діяльністю, моральним травмуванням радянських людей. Йому нагадали і те, яку негарну роль відіграв він у долі Анастасії Рубльової та деяких інших одурманених жінок, як намагався залучити до бузувірської секти деяких співробітниць, як експлуатував єдиновірців, коли споруджував другий будинок (до речі, він йому потрібний не для житла, а для влаштування, не без вигоди, звичайно, сектантських зборищ).

На цих зборах Козелько знову вдався до випробуваного засобу — пустив у хід завчену посмішку. Але він не врахував різниці між темною, забитою Анастасією Рубльовою, яку легко міг одурити, і політично зрілими людьми з багатим життєвим досвідом.

Не вийшло. Враховуючи те, що Козелько не тільки не виконав попереднього рішення товариського суду, який дав йому достатній строк для виправлення помилок, наніс глибокі моральні травми деяким нестійким людям, чим завдав шкоди всьому суспільству, збори громадськості одностайно прийняли рішення: усунути з дороги чесних трудівників бузувіра і дармоїда Козелька і його підручних, передати матеріали на них слідчим органам.

Радянський суд підтримав ці справедливі вимоги, виконав волю громадськості, допоміг їй очиститися від отруйного накипу.

ЇХНІЙ ОСКАЛ

На алею тихо падали сніжинки. В яскравих смугах електричного світла, що лилося з ліхтарів, вони спалахували ніби маленькі зірочки. Перехожі уповільнювали кроки, милуючись красою зимового парку, казковим вбранням дерев.

Тільки двоє поводилися інакше. Насунуті на очі кепки, сторожкі погляди по сторонах... Вони не призначали тут побачення коханій, не прийшли милуватися природою чи відпочити після роботи. Але чекали з нетерпінням і були впевнені: він прийде.

Баптисти Лозовий і Стрельцов все частіше дивилися в глиб алеї. Їхні руки, що намацували в кишенях приго-

товлені пакунки, стали гарячими від нервового дрожу. Але зустріч не відбулася.

...Сумне минуле у Прокоф'єва — людини з поглядом маніяка: два злочини перед державою, дві судимості, кинуті напризволяще сім'ї. Час би вже одуматися, стати на чесний шлях.

— Де думаєш працювати? — питали його, достроково звільненого з останнього місця ув'язнення. У відповідь він тільки посміхався. А незабаром знову взявся за своє. Його можна було побачити у Харкові, Донецьку, Алма-Аті, знову в Харкові... Він не стукав у двері відділів кадрів, не цікавився пам'ятниками і музеями. А шукав спільників, таких, як і він, релігійних фанатиків. Після його приїзду подекуди з'явилися нелегальні секти баптистів.

Баптисти мало чим відрізняються від решти сектантів. В основі їх віровчення є той же міфічний Христос з його спокутуючою жертвою, ті ж проповіді всепрощення і заклики до відмови від земного життя, ті ж погрози страшним судом... Причому все це носить яскраво виражений характер містичності, доходить до фанатизму.

В капіталістичних країнах, зокрема в США, баптистські секти тісно пов'язані з державою, виконують роль духовної сивухи, яка отруює свідомість мас трудящих і допомагає тримати їх в ланцюгах експлуататорів. Не випадково, всесвітню раду євангельських християн-баптистів, що знаходиться у Вашінгтоні, ревно підтримує банкірський дом Рокфеллерів.

Сам Рокфеллер-молодший є офіціальним проповідником недільної баптистської школи. До запеклих баптистів належить автомобільний король Форд та інші «сильні світу цього». Все це не залишає ніяких сумнівів у тому, кому саме служать баптисти в Америці, чому вони так прагнуть простягти свої щупальці за океан, розширити свій вплив у соціалістичних країнах.

В нашій країні баптистські секти існують легально. Приховуючись за «святими словами», їх керівники сіють песимізм, відвертають віруючих від активної участі в будівництві комунізму. Світла правда радянської дійсності розбиває біблейські догми. Тому, щоб зберегти свій вплив на віруючих, сектантські пастирі вдаються до хитрощів: дозволяють зараз «братам» і «сестрам» ходити в кіно, дивитися телепередачі, вчитися.

Та це прийшлось не до душі Прокоф'єву та його прихильникам. У них були свої далеко йдучі плани: захопити керівництво в центрі і на місцях, змінити «положення», прийняте в сектах. Вони вимагали багато чого, зокрема об'єднання під їх керівництвом усіх сект. А головне — повної свободи дій.

Ніяких обмежень! Ось кредо цих фанатиків. Вони задумали жалити чесних людей відкрито, не маскуючись.

Сам Прокоф'єв діяв у глибокому підпіллі. А в містах і селах орудували його помічники. В Мерефі — Михайло Кривко, в Дергачівському районі — Борис Здоровець і Віктор Моша, в селі Соколово, Зміївського району,— Євген Сірохін. Останній влаштовував зборища в лісі, залякуванням і погрозами затягував у секту школярів.

Як вийшло, що на чолі цих сект став Прокоф'єв — людина, яка заплямувала себе карними злочинами і аморальними вчинками? Згідно з сектантськими правилами, будь-який гріх прощається, коли той, хто здійснив його, «покається» перед віруючими. Реакційна суть євангельських правил «любити ближнього» і «прощати» гріхи виявляється тут особливо чітко. Наслідуючи їх, сектанти не просто приймають до общин різних негідників, навіть зрадників Батьківщини, але й надають їм права бути керівниками, повчати рядових «братів» і «сестер», як заслужити праведне життя.

Поступово Прокоф'єв зовсім розперезався. Його не задовольняла проповідь релігійної моралі, яка робить людину безвільною і бідною духом, те, що віруючі міняли широкий і чудовий світ на вузьке і задушливе коло секти, ставали духовними мерцями.

«Справжній» баптист, повчав Прокоф'єв, повинен зневажати громадянські обов'язки, відмовлятися від служби в Радянській Армії, вступу до профспілок, не повинен брати участь у виборах органів влади. Хіба це не пряма спроба штовхнути віруючих на шлях зради Вітчизні, інтересам народу?!

Причому вимоги до сектантів, які нерідко носили антирадянський характер, Прокоф'єв і інші проповідники приховували лицемірними висловлюваннями з біблії. Не можна, мовляв, брати зброю до рук, бо в святому письмі сказано: «не убий» і т. д.

Прагнення до влади над віруючими штовхали бузувірів на зраду. Прокоф'єв і його помічники звертали свої погляди за океан, до своїх духовних спільників.

Так, баптисти Віктор Лозовий та Олександр Стрєльцов хотіли нелегально передати за кордон послання, яке являє потік брудних наклепів на нашу країну. Побачення з потрібною їм людиною було призначено в міському парку. Але пильність радянських людей зірвала їх задуми...

Керівники підпільної секти робили ставку на молодь, саме на тих, хто був недосвідченим, не вмів критично осмислити суть релігійного віровчення. Важко було потім вирватися з їх цупких рук. Вони не гребували нічим — щедрими обіцянками, погрозами. На радіннях віруючі давали Прокоф'єву клятву вірності. Ось аркуш з учнівського зошита. На ньому старанно виведено: «Господи, я хочу згоріти по волі твоїй. Твоя слуга Ліда». Це писала Лідія Мальцева, колишня робітниця 5-ї взуттєвої фабрики.

За ярим проповідником сліпо йшли робітник заводу «Дормашина» Ященко, студентка технікуму молочної промисловості Сазонова, пенсіонерка Богуславська та інші.

Роки молодості — пора заповітних мрій, сміливих справ. Дивишся на Тамару Лозову — худорляву, тонку, у великих окулярах дівчину, і мимоволі думаєш: це, мабуть, старанна студентка чи лаборантка, яка допомагає вченим розкривати таємниці природи, творити чудеса в ім'я людини. І просто не віриться, що вона була зв'язківцем між підпільними групами, розповсюджувала листи із закликом: «покайтесь», збирала підписи під письмовою вимогою сектантів звільнити ніби невинних «братів» Лозового і Стрєльцова, спійманих на гарячому.

На жаль, це так. Релігія отруїла розум Т. Лозовій. Для неї біблія — джерело світла і мудрості, земне життя — тягар. Вона росла нормальною, веселою дівчинкою. Її серце було відкрите для добра, всього прекрасного. Але батько, запеклий баптист, покалічив її душу. Таким же релігійним дурманом заражена і Люба Мариненко, яка закінчила так звану школу благовісток і вербувала молодь до секти.

Лицемірству баптистів немає межі. Здоровець, наприклад, писав, що його ніби за віру вигнали з школи, пере-

слідували на роботі. Насправді ж він ніколи чесно не трудився, займався спекуляцією хутровими товарами.

Прокоф'єв та його прихильники користувалися усіма благами. І одночасно шкодили, лили бруд на все світле і дороге радянським людям. Те, що вони сіли на лаву підсудних,— справедлива відплата за їх чорні діла.

Сектантські проповідники намагалися ізолювати віруючих від навколишньої дійсності, тримати їх в остраху, примусити зректися всього земного. Даремні їх намагання! Саме чудове радісне життя, що розквітає навкруг, великі завоювання радянського народу наочно доводять безглуздя біблейських догм.

Звертаючись до віруючих, ми говоримо: подивіться уважно навколо, відкрийте очі. Майже дві тисячі років служителі культу говорять про друге пришестя Христа, про блаженство в раю. Чи хоч одна людина бачила рай чи пекло?

Можна було б продовжити розмову про ваших мнимих друзів. Але, мабуть, і цих фактів досить для того, щоб прийти до висновку: вам, рядовим віруючим, яких щодня «обробляють» в своїх корисливих цілях керівники церкви і різних сект,— з ними не по путі. Справжнє щастя тут, на землі, і його треба будувати своїми руками, разом з усіма трудящими.

ЯКА Ж ЦЕ ЛЮБОВ?

Церковні проповідники часто говорять про любов, на всі лади повторюють це слово. Вони навіть доводять, що саме любов є головною характерною рисою християнства.

Але чи так це? З самого свого початку християнська релігія, як і будь-яка інша, захищала багатих, виховувала у бідних і пригноблених покірність, смиренність. В Євангелії від Матфея, розділ V, написано: «Любіть ворогів ваших, благословляйте проклинаючих вас, благодійте тим, хто вас ненавидить, і моліться за тих, хто кривдить вас...» Виходить, тебе б'ють, а ти мовчи і молись за свого ворога.

Вдумайтеся в це євангельське повчання. Що було б, якби, наприклад, всі наші люди наслідували його, не боролися за кращу долю? Хіба зміг би народ ліквідувати царський лад, жорстоку експлуатацію людини

людиною, перемогти внутрішню контрреволюцію та інтервентів, побудувати нове, радісне життя? Хіба дав би відсіч нашестю фашистських загарбників у роки Великої Вітчизняної війни?

В чому ж на думку служителів культу полягає справжній зміст християнської любові? Євангеліє вимагає від віруючих: не любіть ні світу цього, ні того, що є на світі. А що ж тоді любити? — мимоволі напрошується запитання. Відповідь одна — бога. Йому треба присвячувати свої помисли й діла, все найдорожче для тебе...

Давайте подивимося, що ж являє собою «всемогутній і всевидящий». Адам і Єва, говориться в біблейській казці, з'їли в Едемському саду заборонений плід — яблуко. Розгнівався бог і вигнав їх з раю. Та й цього йому було мало. Він прокляв весь рід людський, послав на нього страшний потоп. Цар Давид зробив перепис населення. Бог послав для покарання хворобу, від якої загинуло 70 тисяч невинних іудеїв. У біблії можна знайти скільки завгодно прикладів, що свідчать про безпощадність, самодурство, мстивість «отця небесного». Він немилосердно розправляється з неслухняними, лютує, допомагає грабувати, спалювати і вбивати.

Так чого можуть навчитися віруючі у всевишнього, якщо він закликає до жорстокості, підступності і обману? Недивно, що християнство, як і інші релігії, завжди виправдовувало розбещеність, загарбницькі війни, організовувало хрестові походи і погроми, виправдовувало всілякі тяжкі злочини. Та й зараз частина церковників у капіталістичних країнах підспівують трубадурам ядерної війни, кричать з амовонів про необхідність стерти з лиця землі «безбожний комунізм».

А які лицемірні християнські заклики нести добро людям, прощати гріхи, зло, «любити ближнього, як самого себе»! В ім'я чого все це треба робити? Мета одна — одержати право на місце в раю після смерті. Слід спитати, яка може бути турбота про ближнього, коли треба рятуватися самому від страшного суду? Хіба це не виховує у віруючих егоїзм, прагнення будь-яким шляхом потрапити до «царства божого»?

Подібними церковними проповідями прикриваються, ніби щитом, егоїсти, жадібні й брехливі люди. Можна навести чимало фактів, які викривають релігійні повчан-

ня, показують, як на практиці здійснюється «любов» до людей. Ось один з них.

Негаразд склалося життя у Ольги Михайлівни Лещенко. Війна забрала в неї дитину: там, де нещодавно гралася дівчинка, залишилася задимлена воронка від бомби... Незабаром її покинув чоловік. Минали роки, а горе, самотність не проходили. Церковники говорили жінці: «Бог карає тебе за гріхи, треба бути ближче до нього».

Лещенко запропонували місце сторожа в церкві. І вона погодилася. Ревно молилася віруюча, довго підкорялася церковникам. Та поступово пелена почала спадати з її очей, настало розчарування. Багато нечистих справ творилося тут під прикриттям хреста!

В церкві збирали недогарки свічок і продавали. Священник Кухарук відправляв додому паски для свиней. Здоровий, міцний, він щороку їздив «поправляти» здоров'я на курорт. А їй за п'ять років не дав навіть відпустки. Виростила сторожиха картоплю на городі, а Кухарук заявив:

— Поділись з ближнім! — і забрав половину врожаю.

А що творили його спільники? Кожен з них мав на меті лише користь: зібрати з віруючих гроші і витратити їх на власні потреби. Один староста — Шевченко — таким шляхом нажився, купив собі домоволодіння. Другий — Голодний — теж, як пиявка, присосався до пастви, живе за її рахунок. Йому вже за шістдесят, а він жодного дня не працював на виробництві, ніякої користі не приніс людям. Півчий Горбатенко спекулював. Диякон Костиков безперервно пиячив.

Поступово переконалася Ольга Михайлівна, що релігія — наскрізь фальшива, що вона не з'ясовує складних питань життя, а навпаки — затемняє їх, не дає і не може дати відповіді на запитання, як будувати щастя на землі. І тому назавжди порвала з релігією.

— Гріх береш на душу, — почали залякувати жінку піп і старости. А коли переконалися, що погрози не діють, вирішили виселити її з сторожки. Чого тільки вони не робили! Поселили в кімнату кликушу, закривали камінням димохід у печі (а це було взимку!), зводили наклепи, ніби вона підробила документи, була ув'язнена.

Багато пережила жінка. Даремно вона зверталась до совісті служителів культу, прохала припинити знущання. Ті, хто проповідував загальне братство людей, повчав

допомагати один одному, виявилися глухими і байдужими. Вони вигнали О. М. Лещенко, а речі в її відсутність викинули в сарай. Оце вам і «любов до ближнього!».

Довелося звернутися до радянських установ, шукати захисту і справедливості. Зараз все змінилося на краще. Їй дали кімнату, повернули особисті речі, відібрані церковним старостою. Але скільки здоров'я, нервів і сил було втрачено через переслідування «божих наставників», їх брудних наклепів!

Сектанти називають один одного «братом» і «сестрою». «Бог — це любов», — говорить одна із заповідей баптистів. У своїх проповідях пресвітери безперестанно твердять про милосердя, добро і співчуття, закликають бути скромним, поважати старших тощо. Це лише лицемірні фрази, які на кожному кроці розходяться з справами «божих слуг».

В селі Новоселівка, колишнього Нововодолазького району, кілька років існувала секта п'ятидесятників.

Ватажки секти не гребували нічим, щоб обплутати людей своїм павутинням. Найчастіше до неї потрапляли ті, хто пережив тяжку біду, залишився самотнім.

— З сумом проходили ми повз будинки, де збиралися сектанти. До пізньої ночі звідти доносилося виття, істеричні вигуки. Навіть дорослим ставало страшно, — розповідає житель села пенсіонер Д. Кисіль.

Цікаво, чому для п'ятидесятників обов'язкові довгі нічні радіння, під час яких вони шалено трясуться, наче в лихоманці, доводячи себе до екстазу, божевільного стану; навіщо потрібні суворі і тривалі пости, що знесилюють навіть здорових людей. Відповісти на це неважко. В наш вік підкорення атому і космічних польотів, бурхливого розвитку науки і техніки, які повністю відмітають біблейські вигадки, важко переконати людину в тому, що існує бог, рай і пекло.

Тому керівники п'ятидесятників прагнуть насамперед погасити в людині розум, зробити її покірною і безвільною. З цією метою і вигадано різні бузувірські методи психологічного впливу на віруючих. Внаслідок фізичного знесилення вони легко піддаються галюцинаціям, одурманенню, їм починає здаватися, що вони спілкуються з «святим духом», бачать бога і т. д.

Все це нерідко призводить до тяжких психічних захворювань. Так трапилося і з Лесею Фесенко, яку ново-

селівські сектанти втягли в свої сіті. В селі добре пам'ятають цю жінку, яка любила пісні, музику, чесно трудилася. Тривалі пости, моління в напівтемному, задушливому приміщенні забрали в неї сили. Через рік її підібрали на одній з харківських вулиць непритомну... Лесю поклали в психоневрологічну лікарню, роблять все, щоб повернути їй здоров'я.

Духовні пастирі не тільки пригнічували морально «братів» і «сестер», прагнули тримати їх в страху і покорі, але й примушували працювати на себе, брати участь у різних махінаціях.

Важко складалася доля В. Грабовської у роки війни. Велике горе підірвало її здоров'я. Керівники секти обіцяли вилікувати, допомогти. Жінка повірила, прийшла до молільні. Користуючись важким становищем та слабким характером Грабовської, вони примушували її продавати на базарі речі, які збирали як «подаяння», допомагати їм вести домашнє господарство.

А коли жінка виступила проти цього, над нею вчинили справжню розправу. Її оглушили дикими вигуками, били під ребра і в груди. Так у секті розправлялися з тими, хто зневірився в богові.

На моліннях керівник секти Антоненко повчав: «Терпіть і мучайтеся. Головна мета нашого життя — дійти безгрішними до царства небесного». А сам користувався всіма земними радощами і благами. Йому мало було одного будинку, так спорудив другий. Завів дві корови, пасіку, багато домашньої птиці. Жителі села пам'ятають, як він після війни, у важкий час, спекулював, потім обладнав у себе олійницю, де за копійки працювали підлітки. На його совісті спроба згвалтувати дівчину, яка пасла його худобу.

А чим кращий його перший помічник у сектантських справах Микитась? Його трудовий стаж — два роки роботи двірником в Жовтневому харчоторзі м. Харкова. Такий же нероба і проповідник Костенко. Основне джерело його існування — власна садиба і прибутки від будинку, перетвореного на молитовню. Його часто бачили в приміських поїздах, де він збирав милостиню, торгував насінням.

А ось справжнє обличчя «пророчиці» Байдали. Ця безсоромна і жадібна жінка відбила служителя секти Сосонного у дружини — матері пятьох дітей; витратила

трудові копійки віруючих на шифер, яким вкрила свій будинок.

Не захотіло більше терпіти місцеве населення п'ятидесятників, вирішило закликати їх до порядку. На вимогу громадськості відбувся суд. Сектантів викривали не тільки численні свідки, але й речові докази. Тут був своєрідний калейдоскоп: пляшка з самогоном, плакати з біблейськими висловлюваннями, нові чоботи і товсті, в шкіряних обкладинках біблії. Виявилося, що взуття сектанти шили не для бідних віруючих, а продавали на базарі, пляшки з самогоном знайшли в хаті Костенка, в тайнику, де зберігалося «святе» письмо.

У сектантів було знайдено і грошові знаки з двоголовим царським орлом. Навіщо вони були їм потрібні? Бо сподівалися, що незабаром, мовляв, «антихристи» загинуть і старі грошові знаки знову будуть в силі. Ось до чого дійшли смиренні «слуги божі»!

Ми розповіли про нечисті справи богодухівських церковників і однієї групи п'ятидесятників. А подібні ж приклади жорстокості, лицемірства з боку служителів культу — не виняток. Їх скільки завгодно.

Ні, християнська релігія ніколи не несла людям любові й дружби, взаємодопомоги і підтримки! Адже в євангелії від Матфея вказується: «Я прийшов розділити людину з батьком її, і дочку з матір'ю її, і невістку з свекрухою її. І вороги людині домашні її». Головне — це любов до бога, і тому непотрібно думати, турбуватися про інших людей, сім'ю, дітей...

Зовсім інше поняття вкладають у слово «любов» люди, вільні від пережитків, для яких це велике і благородне почуття, що підносить людину, робить її духовно багатою, додає сил. Любов передбачає перш за все спільність інтересів в особистому житті і суспільній праці, колективізм, готовність завжди прийти на допомогу товаришеві.

Комуністична мораль — найгуманніша. Вона кличе до братерства і єдності в ім'я розуму, розквіту життя на землі, знищення всього, що заважає людям бути щасливими й вільними. Не можна любити нероб і дармоїдів, тих, хто заважає будувати нове життя. Справжня любов — не пусті мрії про неіснуючий рай, куди нібито можуть потрапити лише праведні, любов радянських людей спрямована на поліпшення умов життя тут, на землі.

Життя починається знову

РОЗІРВАНІ ТЕНЕТА

Струнка дівчина, легко стрибаючи по сходах, спускається вниз. З-під блакитної хусточки вибиваються непокірні пасма волосся. В темних очах грають смішинки.

А нещодавно все було по-іншому...

— Увечері підемо,— говорить мати.

Шура не питала, куди, бо знала. В сутінках вони брели на Основу, озираючись, заходили у великий похмурий будинок. Там вже було повно людей. Наталя Федорівна, мати Шури, ставала біля стіни, мовчки витирала сльози. У неї велике горе: вона залишилася без чоловіка.

Жіночі голоси скорботно виводять слова псалму, які ще більше посилюють біль. Разом з Наталею Федорівною плачуть «сестри» і «брати». Після плачу якось легше стає на душі. І Шура, її кохана дочка, поруч. Притискуючись до матері, дівчинка, ніби зачарована, дивиться на чорний лакований ящик — фісгармонію. Коли натискують на клавіші, кімнату наповнюють ніжні, красиві звуки.

З часом відвідини молитовного будинку стали для матері і дочки звичкою. Для Шури вони були ще й довгожданими прогулянками. З дому її нікуди не випускали. Хіба що в магазин за покупками. Та й то на п'ять хвилин. Мати пильно стежила за нею. Сусідські діти гралися, танцювали, а вона сиділа в хаті і читала біблію.

Шура не розуміла змісту проповідей, священного письма. Але в пам'яті залишалися висловлення про бога, всепрощаючу любов, рай, куди потрапляють лише чисті і безгрішні.

Релігійні проповіді породжували гіркі плоди. Шура уникала подруг, погано вчилась. Страх перед пеклом, «божим судом» сковував думки і бажання, робив її безвільною. Вечорами замість того, щоб сидіти за шкільними підручниками, вона покірливо йшла за матір'ю і старшою сестрою на баптистські радіння, сиділа там допізна.

Прийшла юність, а з нею й перше кохання. Взявшись за руки, вони разом блукали вечірніми вулицями, клялись у вірності. Але щось важке гнітило Шуру, затьмарювало їхні зустрічі. Траплялося, він чекав її біля глухого паркану молитовного дому, а потім довго умовляв піти в кіно, і вона йшла потай, боячись дивитися людям в очі, ніби вчинила злочин.

Щастя, яке здавалося Шурі таким близьким і великим, раптом обірвалося. Її коханий не прийшов на побачення раз, вдруге. Потім дав зрозуміти: «Між нами все кінчено». Їй довелося пережити і муки покинутої, і ревнощі. Невже це через те, що вона баптистка?

Мабуть, саме в ці довгі ночі роздумів Шура вперше засумнівалася у вірі. Бог — це любов, так твердили на молитовних зборах. Чому ж тоді всемогутній бог не допоможе їй? Чому він став на шляху її щастя? Вона боялася так думати, боялася гріха. Та образа не проходила.

Потім в їх дім прийшло велике горе. Восени 1963 року померла старша сестра Віра, яку Шура дуже любила. Хворіла Віра давно. Але звістка про смерть була раптовою і страшною. На похорони зібралося багато баптистів. Ніби у важкому сні Шура бачила їх смиренні обличчя, чула єлейні голоси.

Коли грудки землі глухо вдарилися об домовину, в глибині її душі прокинулась пекуча неприязнь до цих людей. Це вони змусили хвору сестру їздити в далекі міста, возити важкі пакунки. Останнього разу її послали в Москву, в Подольський район. До столиці Вірі довелося летіти літаком. А вона погано почувала себе, щойно піднялася після хвороби.

Тоді Шура ще багато чого не знала. Не знала, що у Віри по приїзді в село Десна пішла кров з горла. А місцеві баптисти на чолі з Опанасом Якименком замість того, щоб викликати «швидку допомогу», влаштували моління. Не читала вона і цих рядків з акту, складеного лікарем: «Господар дому, де лежала хвора, пояснив: не подзвонили раніше, бо думали, що Віру не візьмуть до лікарні без паспорта». (А паспорт був при ній!).

Лікарі робили все, щоб врятувати молоду жінку. Але дорогі години було втрачено. За лікарською допомогою звернулися надто пізно. Відчуваючи свою провину, духовні отці швидко перевезли померлу до Харкова, поспіхом організували похорон.

Все це стало відомо Шурі пізніше. Але вже тоді, на кладовищі, дивлячись, як росте чорний горбик землі, вона зрозуміла: в її серце назавжди увійшло почуття відчуженості до «братів» і «сестер» христових. З того дня дівчина рідше відвідувала зборища баптистів.

До такого ж висновку прийшла поступово і Наталя Федорівна, мати Шури. Вона розповідає:

— Раніше одна секта у нас на Основі була, а тепер розділилися на якісь групи. Гризуться між собою, похваляються: ми найкращі. А живуть всі неправдою. Взяли у нас якось біблію, говорили, повернуть за неї гроші. І досі ні грошей, ні біблії. Переказують мені нещодавно: виключили тебе з секти за те, що дочка зреклася віри. Через них і дочка Віра загинула. Не потрібні мені такі «сестри» й «брати»!

Не один рік минув, поки літня жінка прийшла до таких висновків, вимовила їх відкрито. Тепер вона від усього серця рада, що Шура рішуче заявила в секті: «Йду від вас і більше не повернуся!» Це рішення дісталося, правда, обом дорогою ціною, ціною загублених років, підірваного здоров'я. Справжні друзі — атеїсти — оточили увагою, влаштували на роботу. Багато людей взяли участь в долі дівчини. Всі вони душевні, добрі люди.

Товариші, що трудяться поруч з Шурою, теж уважні і турботливі до неї. В дні перед виборами до Верховної Ради республіки і місцевих Рад депутатів трудящих дівчині доручили бути агітатором за місцем проживання робітників підприємства. Треба було бачити, як старанно вона готувалася до бесід, як схвильовано говорила з людьми! Довір'я окрилило Шуру, допомогло відчути, що і вона потрібна людям, суспільству. Зараз її часто можна зустріти на заняттях гуртка художньої самодіяльності.

...Стукають двері. Чути слова пісні. Голос Шури звучить радісно, бадьоро: адже вона на волі, вирвалася з релігійних пут. Тепер — назавжди.

ВІКНО ДО СОНЦЯ

Щоб сім'я була дружною і міцною, необхідна взаємна повага подружжя, спільні духовні інтереси, готовність завжди допомогти один одному. Там, де немає взаєморо-

зуміння, любові, не може бути й сімейного щастя, добрих умов для виховання дітей.

Комуністична партія і Радянський уряд роблять все, щоб наші сім'ї жили щасливо й радісно. Цьому сприяють повна рівноправність чоловіка і жінки в радянському суспільстві, величезна турбота про жінку-матір і дітей, активна участь жінки в комуністичному будівництві.

А як же ставиться релігія до сім'ї, які відносини між подружжям освячує, чого вимагає від них? В розділі XIV, ст. 26, Євангелія від Луки написано: «Якщо хтось приходить до мене і не зненавидить батька свого, і матері, і дружини, і дітей, і братів, і сестер... той не може бути моїм учнем». Так ніби проголосив Ісус Христос. Хіба це допомагає створенню міцної сім'ї»?

А як ставиться релігійна мораль до жінки? «Дякую тобі, боже, за те, що ти не створив мене жінкою»,— такими словами починається ранкова молитва віруючих євреїв. «Дружина та нехай убоїться чоловіка свого»,— повчають з амвону християнські священики. Церква вимагає, щоб жінка беззаперечно підкорялася чоловікові. Про яке ж рівноправ'я, про яку взаємну повагу можна тут говорити!

Наведемо факти, які свідчать про те, наскільки безпідставні твердження служителів культу, які невтомно проголошують, що християнська мораль зміцнює сім'ю, що тільки шлюб, освячений церквою, може бути посправжньому міцний і щасливий.

...Тиха місячна ніч. В такий час мріють, говорять найпотаємніші слова, освідчуються в коханні. А для Люди це була ніч страждань. Позаду, у приміському селищі, залишився дім, де вона пережила стільки тяжких місяців, де загинуло багато її надій.

Ніби в тумані, перед її очима стояв Павло — такий близький і дорогий в недавньому минулому і чужий зараз. Людмила добре розуміла, що тепер чоловік назавжди залишиться для неї чужим, ніколи вона не захоче бачити свекруху та її дочку. Ще одна мука пекла серце: це вони винні, що не побачила світу її дитина, яку вона так чекала.

Втомлена і сумна брела Людмила залитими місячним сріблом вулицями, не помічаючи ні чарівної краси ночі, ні перехожих, йшла і сама не знала — куди.

Там, на Диканівці, є будинок, пов'язаний з незабутніми спогадами дитинства. Може, в вікні спальні ще горить вогник. Скільки разів вона поспішала до батьківського дому, як прискорено билося її серце, коли дивилась на тополі, що росли біля нього! Зараз і це здається далеким, спогади про нього так боляче ранять серце молодої жінки.

Може, все ж зайти, постукати? Адже свої, рідні. Людмила згадала останню зустріч з батьком. Він стояв на порозі, холодно і байдуже говорив:

— Йди, ти вже не наша...

Жінка рішуче зупинилась посеред вулиці. Ні, туди йти не можна. Місяць почав бліднути, запалав схід. А вона все йшла мимо високих будинків з темними вікнами...

Коли вранці Людмила Шепеленко з'явилася на роботу в лабораторію, сестри Наді там вже не було. З болем подумала: «Навмисне пішла раніше, щоб не зустрітися зі мною». Вони разом виросли, разом працюють, змінюючи одна одну. Колись Людмила прагнула наслідувати в усьому старшу сестру, брала з неї приклад. Тепер стали чужі — і з нею, і з молодшою сестрою Вірою. Днями випадково зустрілися на вулиці, так та навіть відвернулась. Мабуть, боїться заговорити, щоб від батька не дісталось.

Весь день на душі було сумно. Не радувала сонячна погода і неділя, що наближалася. Вона ледь стримувала сльози. Намагалась не дивитися на подруг: хіба вони зрозуміють її горе? Після зміни затрималася довше звичайного: адже йти було нікуди. Саме в цю скрутну хвилину і підійшла до неї Тетяна Карпенко, подруга по роботі.

— Підемо до мене. Знайдеться, де спати,— сказала вона запросто, ніби Людмила давно довірила їй свої гіркі роздуми. В серці Людмили спалахнув вогник надії. Значить, не всі від неї відвернулися, є люди, яким не чуже її горе. Вона з вдячністю вимовила:

— Спасибі!

...Ці тужливі дні почались у неї ще в дитинстві. Вдома — життя, повне аскетизму і відчуженості від зовнішнього світу. В школі — тепла, задушевна атмосфера. Вдома — нескінченні молитви і читання біблії, замість казок — розповіді про грішників, що потрапили в пекло,

від чого все навколо здавалося похмурим, а ти сам собі— піщинкою у величезному холодному світі. А на уроках говорили про партизанку Лізу Чайкіну і героїзм молодих цілинників, про чудеса фізики і хімії; хотілося поїхати в незвідані краї, здійснити подвиг. Вечорами в школі працювали гуртки, організовувалися захоплюючі культпоходи. Тягло туди і Люду, їй хотілося разом з усіма пройтися вулицями, взявшись за руки, заспівати пісню, побувати в кінотеатрі, на ковзанці.

Але вона змушена була приховувати свої бажання, лицемірити перед собою й іншими, повинна була від усього відмовитися і тікати швидше додому. А звідти йти на Холодну гору, співати в задушливій, набитій людьми кімнаті жалібні псалми і спостерігати, як навколо бурмотять безладні слова, доходять до істерики.

Багато чого було їй незрозуміло. І це сповнювало душу жахом, робило пасивною, безвільною. Заговорила вона на другому молінні «святою» мовою, забурмотіла до себе. І зразу всі на один голос: «Божий дар зійшов!» Назавжди залишився в пам'яті обряд хрещення. Пізно вночі її повезли за місто і на річці Уди, біля Рижова, примусили пірнути в холодну чорну воду. Після цього Люда стала повноправним, довіреним членом секти.

Голос у неї хороший, тому завжди разом з сестрою співала псалми. А потім до знемоги прохала у бога прощення за гріхи і місця в раю. Вранці з важкою головою треба було йти до школи і, червоніючи, говорити вчителю неправду, що захворіла мати і тому не змогла виконати домашнє завдання.

Важко, соромно, огидно. А тут ще директор викликав. Дізнався, що вона віруюча, і поставив вимогу, щоб кинула відвідувати секту. Не вийшло тоді у них відвертої розмови...

В житті є рубежі, які ми переступаємо і стаємо не просто більш дорослими, а й іншими. Поштовхом до таких перетворень іноді бувають події, на перший погляд, непомітні, буденні. Але вони примушують замислитися, багато чого усвідомити. Так сталося і з Людмилою. Якось зайшла вона до «сестри» по вірі, сектантки Ірини Рубашки. Дівчинка чотирирічна у неї. Бачить: стоїть дитина в кутку на колінах, плаче і просить хліба. А мати незадоволено повторює:

— Мовчи, осоружна, піст не закінчився...

Сумно стало Людмилі. Адже нетямуща ще дівчинка. А мати задля віри мучить її, знущається над нею, щоб догодити богові. Вперше тоді в її душі зародився сумнів у правильності своїх релігійних переконань.

Минали дні, а сумна картина, яку вона побачила в будинку п'ятидесятниці Рубашки, стояла перед її очима.

Минув рік, другий. Школу очолив новий директор Еммануїл Якович Блувштейн. Зустріне її в коридорі і спитає, чи читала вона книгу про героїв-широнінців, про знахідки археологів у Криму. Почує від зніяковілої дівчини коротке «ні»,— порадить прочитати, наступного дня принесе книгу. Або робив іще так: зайде в клас після уроків і почне запросто розмовляти. Розповідає саме те, що її цікавить,— про людей, які присвятили себе народові, ким стали випускники школи, про досягнення науки.

Людмила поступово почала оглядатися на своє минуле життя, осмислювати те, чим керувалася і жила до цього. І чим більше думала, тим ясніше розуміла: не те робить, не ту стежку обрала. Правда, іноді її охоплював розпач. Вона доводила сама собі, що «сатана вселяє в неї сумніви».

Однак пов'язка релігії, що була надіта в дитинстві і заважала їй вірно бачити все, що її оточує, потроху спадала. Радісно було від цього і одночасно тривожно.

Зробити рішучий крок Людмилі допомогла класний керівник Валентина Андріївна Кузнецова. Чуйна, душевна людина, вона запропонувала Людмилі, яка навчалася тоді в 10 класі, перейти до неї жити і прийняла в свою сім'ю, як рідну. Вранці Людмила залишила батькам записку: «Не хочу більше молитися». І пішла, взявши з собою лише найпотрібніші речі.

Наступного ранку почалося те, чого вона найбільше боялася. Біля дверей школи з'явилися батько і старша сестра. Вони почали читати їй євангельську притчу про блудного сина, умовляли повернутися, обіцяли не примушувати ходити до секти. Довго думала тоді Людмила, довго не могла знайти відповіді на питання: як бути далі? Не до занять їй було в ті дні.

Нарешті вирішила повернутися додому. Одразу ж зрозуміла: глибока прірва пролягла між нею і батьками, сестрами. Навряд чи можна буде колись переступити через неї. Домашні дивилися на неї з співчуттям, мати важко зітхала, ніби в хаті був хворий. Та найгірше було

попереду: батько обманув її. Заманивши на молитовні збори, він поставив перед нею вимогу покаятися і дати клятву, що ніколи не відмовиться від бога.

Людмила стояла перед групою сектантів і мовчала. Коли в гнітючій тиші пролунали її слова відмови, батько підняв на неї руку...

Людмила знову пішла до класного керівника, потім її направили в інтернат. В той час вона вже не думала, що колишнє може повернутися.

Тепер Людмила бачила багато, чого раніше не помічала. Мати була до 1957 року баптисткою. Але часто любила повторювати: «Водою я тільки хрещена, а треба ще й духом» — і перейшла в секту п'ятидесятників. А чим відрізняється перша секта від другої? По суті, одне й те ж: молитви до знемоги, відмовлення від усього земного.

Сектанти повторюють на всі лади, що лише вони живуть праведно. А чи це так? Микола Павленко розпусник, його брат Віктор за злочин був засуджений народним судом. І на якій підставі в секті так зневажливо ставляться до жінки? Чому вона повинна підкорятися і мовчати?

Релігія не давала відповіді на ці запитання.

Людмила сумувала за батьками. Особливо в суботу, коли інші діти їхали додому. «Брати» й «сестри» не дрімали. Під всілякими приводами вони відвідували інтернат, говорили то єлейні, ласкаві слова, то залякували, повторюючи біблейські висловлювання про відступників і страшний суд.

Туга за домом, умовляння сектантів поступово вплинули на дівчину. І колишнє майже забуте прокинулося в її душі: незрозумілий дурман, який огортав свідомість під час молінь, і відчуття страху, вселеного в неї з дитячих років.

Перед кожним випускником десятирічки в нашій країні відкривається широка дорога в майбутнє. Обирай собі професію, оволодівай нею, трудись для себе і людей. У Людмили сталося по-іншому: вона повернулася в секту. Знову біблія затьмарила улюблені книги, знову неосяжний світ обмежився стінами молитовного дому. Згасло сонце, що так радісно почало світити їй.

Керівники п'ятидесятників вирішили міцно прив'язати до секти «овечку христову». Шлях було обрано вір-

ний — віддати заміж за «брата» по вірі. Незабаром мати сказала Людмилі:

— Ось твій суджений — Павло Жупаненко. Доля твоя. Дивись, не прогав!

Людмила знала його. Разом відвідували радіння, простоювали багато годин поруч. На вигляд, ніби херувим, набожний, старанний, уважний. Закінчив Дніпропетровський інститут інженерів залізничного транспорту, працює майстром на тяговій підстанції у Дергачах. Почалися приготування до весілля; все робилося чомусь таємниче, приховано. Людмила покірно слухала матір.

Не було у Людмили радісного весілля, щирих подружок, чудових пісень і традиційного «гірко!». Не було урочистості, радісного чекання і усвідомлення того, що в житті здійснюється щось велике, важливе. Все це замінили кілька байдужих віруючих, запрошених як свідків, та ж похмура кімната, де звичайно проходили радіння, і бурмотіння пресвітера Семена.

Все було сіро, буденно. Замість весільних пісень — молитви і псалми, замість батьківського напучування — настанови пресвітера повністю підкорятися чоловікові, бути його рабинею. Сумне, тяжке почуття не залишало Людмилу і під час обіду, і тоді, коли їхали в Дергачі до чоловіка. А коли ніхто не зустрів їх на порозі будинку — ні свекруха, ні її дочка, стало ще тужливіше.

Передчуття чогось тяжкого не зрадило Людмилу. Якщо справді існує пекло і все страшне, пов'язане з ним, то воно виявилося саме тут, у двокімнатній квартирі чоловіка. Дух скнарости, святенництва, лицемір'я панував тут. Всі помисли мешканців квартири були підпорядковані одній меті — накопичити якомога більше грошей.

Особливо відзначалася Ніна, сестра чоловіка: в день зарплати вона відбирала в Людмили всі гроші, до копійки, а потім давала їй щодня тільки на трамвай. Лютувала, злостилася і свекруха. Вона мстила за те, що Людмила була непослідовною віруючою. Якось Людмила загубила рукавичку, повернулася додому в поганому настрої. Замість заспокоєння почула від свекрухи:

— Краще б ти голову свою загубила!

Людмила мовчала, терпіла все, боялась навіть плакати. А чоловік байдуже дивився на те, як мати і сестра знущаються з неї.

Коли Людмила знепритомніла на Південному вокзалі і «швидка допомога» відвезла її до батьків, туди негайно з'явився Павло і давай кричати:

— Чому лежиш, додому не їдеш?

Непритомності почали повторюватися. Потім лікарня, білі палати, чуйні і серйозні обличчя лікарів. Два тижні пробула там молода жінка, а запам'ятала їх на все життя. Її вдалось врятувати, але дитина загинула. Павло лише двічі побував у лікарні, жодного разу не приніс гостинця, зате не забував кинути докір. А коли дружина повернулася в Дергачі, то відрізав:

— З тобою жити не буду!

І навіть намагався за намовлянням домашніх побити її. У лицемірів серце не тільки підле, але й боязке. Варто було їй сказати Павлові, що піде із скаргою до прокурора, як він одразу ж відступився, почав підлабузнюватися, читати євангеліє, де закликалося любити один одного.

Ніби обірвалося щось всередині у Людмили. Не могла більше терпіти, залишила чоловіка. Ось тоді сполошилися «брати» і «сестри». Коли її піддавали всіляким знущанням, то всі мовчали, а тепер намагалися втрутитися в сімейні відносини, що так раптово обірвалися. Причому робили це грубо, відкрито. У всьому звинувачували Людмилу: вона, мовляв, сама не захотіла мати дитини, взяла на себе тяжкий гріх... А один з завзятих сектантів Микола Перець прийшов до батька Людмили і сказав: «Час приборкати непокірливу. Вона мусить чоловікові ноги мити і цю ж воду пити! Так в біблії записано, значить, виконувати треба».

У Людмили, яка була випадково свідком цієї розмови, урвався терпець. Вона повстала не тільки проти байдужого боягуза-чоловіка. Але й проти всього, у що так довго вірила. І хоча батьки загрожували зовсім забути її, якщо вона піде у «грішний світ», тобто до людей, Людмила назавжди порвала з сектою, пішла з дому.

Ось тоді і пережила молода жінка безсонну ніч страждань. До самого ранку блукала вона вулицями міста, з скорботою думаючи про своє минуле, марно втрачені роки, що провела в секті. Ні, ніколи більше вона не повернеться туди!

Коли починаєш життя наново, які дорогі навіть найменша турбота, тепле слово, безкорислива допомога.

В Людмили знайшлися щирі друзі. Серед них були рядові робітники і керівники. Як свою особисту вони сприйняли її біду близько до серця, не залишили в горі молоду жінку.

— Радий за тебе, вірно зробила! — сказав Людмилі колишній заступник, а зараз директор заводу залізобетонних конструкцій Геннадій Іванович Голубєв.

Разом з ним раділи лаборантка Тетяна Карпенко, начальник відділу постачання Іван Родіонович Береснєв та багато інших. Ніхто і словом не обмовився Людмилі за минуле. Люди просто допомагали — сердечно і по-діловому, доброю порадою, матеріально.

Минуло кілька місяців, і Людмила одержала квартиру — невелику, але світлу й зручну. Даремно господарка хвилювалась, що нічого поставити в кімнаті. Товариші по роботі потурбувалися й про це. Спільно, разом з дирекцією і профспілкою придбали деяку меблю, кухонний посуд, інші речі. Кімната зразу набула жилого вигляду.

Стала невпізнанною і Людмила: випросталась, ніби молода берізка після довгої негоди. Саме життя переконало її в тому, що люди з «грішного світу» добрі, по-справжньому гуманні, допомогли їй зрозуміти, як довго вона помилялася в людях, не вміла відрізнити золоті зернини від бур'яну.

Життя налагоджувалося, стало на вірну дорогу. Робота до душі, домашні клопоти, вечірній відпочинок повністю заповнюють дні. Поступово визрівала мрія вступити до інституту. Колись, у секті, навіть і не гадала про це. Та й навіщо була потрібна освіта: з дитинства їй твердили, що вся мудрість у біблії. Лише зараз, коли поринула в справжнє життя, зрозуміла, що помилялась.

Людмила від усього серця вдячна всім, хто допоміг їй стати на ноги, побачити світло. Тільки жаль батьків, сестер, подруг Клаву Баранник з панчішної фабрики, Женю Нестеренко та інших віруючих. Хочеться крикнути їм і всім, хто одурманений отрутою релігії:

— Не слухайте пресвітерів! Виходьте з задушливих молитовень на світло, до людей.

І яка була б щаслива Людмила, якби вони почули, зрозуміли. Скільки б днів життя зберегли, скільки б радості мали!

А ось ще одна історія, яка викриває релігійну мораль про сім'ю.

...Не знала Парасковія Кутова, молода студентка одного з харківських вузів, що переступає поріг будинку, де їй доведеться пережити багато горя. Будинок на Журавлівці, де вона знайшла куток для житла, був схожий на інші: кам'яний, з невеликими вікнами, затишним подвір'ям. Та й господарка Пелагея Юхимівна зустріла привітно, переконувала дівчину, що тут їй буде спокійно, добре жити...

Спочатку життя справді текло мирно, спокійно. Парасковія допізна сиділа над підручниками і конспектами, а ранком поспішала на заняття. У вільний час охоче допомагала господарці виконувати різну домашню роботу. З радістю доглядала її дітей, які теж полюбили квартирантку, з цікавістю слухали книжки, які вона їм читала.

Потім відносини між господаркою і квартиранткою змінилися. Парасковія помітила, що в квартирі збираються якісь люди, моляться, співають церковних пісень. Спочатку не надавала цьому значення. Одного разу вона поступилася перед наполегливим проханням господарки, прийшла на молитовні збори. Все там було дивне і чуже: жалібні псалми, малозрозумілі проповіді про людські гріхи і страшне пекло за них, і самі обличчя баптистів, що молилися,— якісь висохлі, бліді.

Тому, коли господарка вдруге запросила дівчину на моління, квартирантка відмовилася. Господарку ніби підмінили. Куди й поділися її ввічлива посмішка і співчутливі слова. Почала Парасковія шукати іншу квартиру. А тут саме приїхали чоловік господарки Кирило Хоменко та його дорослий син Василь. Юнак і дівчина подружили, а потім покохалися. Життя наповнилося радістю, сподіванням щастя. Вона навіть не помічала незадоволених поглядів господарки та її чоловіка — теж баптиста, їй здавалося, що ніщо не перешкодить їх коханню.

Василь став раптом сумним, задумливим. На її запитання відповів коротко:

— Батьки проти одруження. Адже ти не віриш в бога, не поважаєш релігію...

Чорна хмара затьмарила радість Парасковії, на серці стало тяжко. Правда, Василь знайшов у собі мужність виступити проти батьків, піти наперекір їх бажанню. Але

тривога не залишала Парасковію ні в день весілля, ні після нього...

Молодим виділили кімнатку в напівтемному вологому підвалі. З цим можна було ще миритися. Та хіба сховаєшся від злих поглядів батьків Василя, їх грубих, що крають серце і душу, слів? А Пелагея Юхимівна та її чоловік знали, як це краще зробити!

Чого тільки вони не вигадували. Закінчила Парасковія вуз, прийшла горда і радісна, а вони поширили серед сусідів чутку: «На іспитах провалилася, так диплом купила за гроші». Плітки клубком оповивали молодих, ганьбили Парасковію, вносили розлад в її відносини з чоловіком. Господарка кричала, що вона не рівня Василеві, вимагала від нього кинути дружину і зразу ж наводила імена жінок, з ким йому слід було б одружитися.

Ще нестерпнішим стало життя молодої жінки, коли у неї народилися діти. Тоді вона остаточно переконалася, що в серці батьків Василя живуть тільки зло і ненависть до людей.

Правда, вони і раніше не відзначалися порядністю. Кирило Хоменко неодноразово покидав сім'ю, дітей, потім знову повертався до них. При цьому в нього вистачало нахабності, звівши очі догори, виголошувати благочестиві молитви, закликати інших до добра і любові. Його дружина теж була не кращою, разом з своєю знайомою Наталією Кузьменко спекулювала на базарі.

Пелагея Юхимівна та її чоловік всіляко мстилися невістці за її атеїстичні розмови і погляди, руйнували молоду сім'ю. Вони нацьковували Василя на дружину, зводили наклепи на неї, закликали її до «смирення і послушання». Підпавши під їх вплив, Василь почав бити дружину.

Особливо зненавиділи батьки Василя онуків. Зненавиділи за їх матір, яка намагалася уберегти дітей від релігійного впливу, за те, що вони росли допитливими, сміливими.

— Що? Книжки знову читаєш дітям? — єхидно питала Пелагея Юхимівна у невістки.— Думаєш, що на вірний шлях їх наставляєш? Бити їх треба частіше, лише тоді порозумнішають...

Релігійні дід та бабка знущалися з онуків. Тільки-но діти почнуть веселитися на подвір'ї, вони заганяли їх в напівпідвал, додому. Дитячі книжки завжди кудись

зникали або їх знаходили порваними. Таке ж було часто і з гумовими м'ячами. Батьки Василя презирливо називали дітей невістки-атеїстки «гавриками», навіть не хотіли й слухати про переселення їх у світлу кімнату наверху. Одне нагадування про це викликало у них шалену лють.

...Лихо було страшне, непоправне. З'агинув чотирирічний Льоня, потрапивши під автомашину. Не зняти за це моральної вини з Пелагеї Юхимівни, яка відмовилася доглядати дітей, коли невістка пішла на роботу. Молода мати голосила, ледве не збожеволіла. А керівники баптистів раділи, зле перешіптувалися, що це, мовляв, господь покарав її за гріхи, за безбожність помстився.

Постійні нападки релігійних фанатиків, їхні наклепи і наговори вплинули на Василя. Він виявився безвільним, не витримав і, щоб догодити батькам, залишив сім'ю. Минуло чимало часу, і у великій кімнаті, що одержав у домі Василь, відбулося весілля: він одружився за вимогою батьків на баптистці. Парасковія і діти залишилися у напівтемному півпідвалі, голодні: Василь повісив величезний замок на сарай, де зберігалися заготовлені на зиму продукти і паливо. «Богобоязкий» батько повчав його:

— Про себе дбай більше. Діти — тягар. Хай держава про них турбується...

Тяжкі і гіркі дні настали для Парасковії. Зима була холодна. Двоє дітей захворіли. Все це бачили баптисти, але залишилися байдужі. І це люди, які проповідують любов до ближнього, вважають свої моральні принципи найкращими і найвищими!

Ганебна історія стала відома громадськості. З'овсім сторонні люди — атеїсти — втрутилися, зробили все, щоб П. Кутова одержала квартиру, подали їй матеріальну допомогу. Тепер діти виховуються в нормальних умовах. З жахом згадує жінка все те, що довелося раніше пережити.

СПАСИБІ, ЛЮДИ!

Глибокою людяністю керуються у своїй нелегкій, але дуже вдячній роботі ваші справжні друзі. Їх багато, всіх не перелічити. Проте завжди, коли думаємо про ваших справжніх друзів, на пам'ять мимоволі приходять нелегкі долі колишніх віруючих, яким вони допомогли міц-

но стати з колін на ноги, — студента Харківського державного університету імені О. М. Горького Олександра Головка, робітника-бондаря Харківського заводу «Червоний хімік» Ростислава Гримайла, слюсаря-голочника канатного заводу Петра Шеремета.

Отже, надаємо слово колишнім віруючим і їх новим друзям по роботі і навчанню.

ТЕПЛОМ ЗІГРІТЕ СЕРЦЕ

Олександр Володимирович Головко — студент філологічного факультету Харківського держуніверситету:

— Багато подій у моєму житті сталося після 1961 року, коли я, колишній учень духовної семінарії, публічно відрікся від релігії. З допомогою товаришів закінчив середню школу, вступив до університету. Правда, на тривалий час довелось перервати навчання: я важко захворів. Але керівники і студенти факультету не покинули мене в біді. Часто навідувалися до мене в лікарню заступник декана Галина Миколаївна Дмітренко, керівник курсу Ірина Олександрівна Кирюхіна, мої сокурсники. І, мабуть, зворушливішими від гостинців, якими вони мене частували, були їх теплі поради, розповіді про факультетські новини. Вони ж потурбувалися, щоб я зміг зміцнити здоров'я в одній з кращих здравниць.

«Не забули» мене під час хвороби і церковники. Дізнавшись про моє скрутне становище, вони запропонували мені багатий приход, мовляв, в разі згоди одержуватимеш до 200 карбованців на місяць. Жалюгідні людці! Базікаючи про «божественне», вони все міряють на гроші. Звичайно, я з обуренням відкинув їх пропозицію.

Отже, через хворобу я не вчився шість місяців і, звичайно, відстав від сокурсників. Але про те, щоб кинути навчання, не могло бути й мови: товариші охоче взялися допомогти мені надолужити прогаяне. Гадаю, кожен зрозуміє мою радість: з кінця листопада 1963 року в колі справжніх друзів я знову слухаю лекції з улюблених дисциплін. Здав заборгованість з тих курсів, які не вдалося прослухати.

Порвавши з релігією, не забув, що вона завдає великої шкоди людям. Тому намагаюсь при будь-якій нагоді виступати на атеїстичні теми. Мій перший такий публічний виступ відбувся незабаром після того, як

я відрікся від релігії, по Харківському радіо, потім в газеті «Соціалістична Харківщина», в Центральному лекторії. Підготував лекцію про шкоду релігії на тему «Релігія, людина, суспільство», з якою виступаю перед населенням.

Ще одна особиста радісна подія: наприкінці 1963 року я одружився. Моя дружина Людмила Євгеніївна за професією вчитель, викладач п'ятої Дергачівської восьмирічної школи, комсомолка і, звичайно, невіруюча. Вона моя хороша помічниця в житті і навчанні, у виконанні тих громадських доручень, які я веду.

Галина Миколаївна Дмитренко, заступник декана філологічного факультету:

— Ми знаємо студента Олександра Володимировича Головка. Він, безсумнівно, здібний юнак, жадібно тягнеться до знань. Це дає підставу гадати, що добре вчитиметься. Головко — хороший товариш, допитливий в оволодінні наукою, тобто має якості, необхідні майбутньому спеціалісту-філологу.

Колектив факультету впевнений, що в дружній студентській сім'ї Олександр Головко, як і його товариші по навчанню, здобуде міцних знань і після закінчення університету, віддаючи їх людям, внесе і свій скромний вклад у нашу загальну справу — виховання нової людини світлого комуністичного суспільства.

Станіслава Дідаш — студентка філологічного факультету Харківського університету:

— Так, Сашко Головко відстав у навчанні. Але на те ми й товариші, щоб колективно допомогти людині. Звичайно, Сашко здав заборгованість з дисциплін, пропущених під час хвороби, наздогнав однокурсників. А як же інакше? Адже це і наше, і його бажання. А коли люди спільно чогось дуже бажають, — вони обов'язково доможуться цього.

ДРУГЕ НАРОДЖЕННЯ

Ростислав Романович Гримайло, бондар емальового цеху заводу «Червоний хімік»:

— Відтоді як я порвав з ієговістами, минуло лише кілька років. Але без перебільшення скажу: я ніби наново народився. Як день від ночі, відрізняються ці роки, вільні від пут релігії, від мого минулого, позбавленого

будь-яких земних радощів. Дивіться, як багато змін сталося в моєму житті!

Я пізнав радість спільної завзятої праці в колективі. Саме так, натхненно і творчо працює наша зміна, якою керує тов. Протопопов. Прагну йти в ногу з усіма: щодня виконую виробничі завдання на 125—150 процентів.

Тільки порвавши з ієговізмом, я зрозумів, як збіднював свій духовний світ тим, що, виконуючи вказівки керівників секти, не вступав до профспілки, не читав газет, не ходив до кіно. Яка то велика радість, коли ти, як і інші, активно обговорюєш важливі виробничі питання, бачиш, як впровадження нового прискорює випуск продукції, поліпшує її якість.

Сталися в моєму житті й інші зміни. Незабаром після розриву з релігією я одружився. Моя дружина Тамара Степанівна невіруюча. У нас росте донька Лариса. Вечорами ми всією сім'єю дивимось телевізійні передачі, ходимо до кіно, обговорюємо разом з дружиною найбільш цікаві статті з газет. Як це розширює наш світогляд! До речі, мені довелося закінчити лише шість класів. Порадившись вдома й на роботі, вирішив вчитися далі: товариші охоче взялися допомогти мені в цьому.

Підсумовуючи свою коротеньку розповідь, скажу: я щиро вдячний всім, хто вивів мене на світлий, широкий шлях життя. З колективом і в колективі пізнав я радість земного життя і праці.

Тамара Олексіївна Федорова, секретар парторганізації заводу «Червоний хімік»:

— Багато людей було на наших робітничих зборах, де Ростислав Грималло прилюдно відрікся від ієговізму. Вони не дадуть мені сказати неправду: це вже не той Грималло. Де й поділась його забитість і переляканість. Сьогоднішній Ростислав Грималло хороший робітник, і колектив заводу, який проявив щиру зацікавленість в його долі, по праву пишається тим, що його ім'я красується на Дошці показників соціалістичного змагання серед кращих людей підприємства. В 1963 році Ростислава Романовича Грималла за високі виробничі показники преміювали і нагородили Почесною грамотою завкому профспілки, партбюро і дирекції підприємства.

Що ж до релігії, то Ростислав Грималло її лютий супротивник. Не знайти, мабуть, у нас на підприємстві

більш пристрасного агітатора-атеїста, ніж він: адже багато лиха завдала релігія людині.

Марія Олександрівна Усатикова, член цехкому профспілки емальового цеху заводу «Червоний хімік»:

— На Дошці показників міжцехового соціалістичного змагання в ряду кращих людей підприємства красується й ім'я Ростислава Грималла. Це не випадково. Порвавши з ієговізмом, Ростислав Романович почав зовсім поіншому ставитися до своїх виробничих обов'язків. Раніше бувало як? Відпрацює — і мерщій з заводу. Тепер — ні. Охоче залишається на збори, виступає з діловими пропозиціями на виробничих нарадах. Саме останнім часом він освоїв кілька суміжних професій і без усяких нагадувань завжди прийде туди, де важче, допоможе товаришеві.

Мене, як профспілкового працівника, радує, що Ростислав Грималло став членом профспілки, повноправним членом колективу.

Анаталій Олександрович Рикун, апаратник емальового цеху заводу «Червоний хімік»:

— Мені особливо приємно бачити зміни, що сталися в житті Ростислава, бо я з самого початку його перебування на підприємстві не лише разом працюю з ним, а й живу поруч. Був він похмурий, замкнений, слова зайвого не вимовить, весь час ходив пригнічений, ніби важким тягарем придавлений, ні з ким нічим не ділився. Як тільки перестав відвідувати збориша слуг Ієгови,— став іншою людиною у всіх відношеннях.

Зараз хлопець хоч куди. Його поважають у колективі.

РАДІСНІ ВІДКРИТТЯ

Петро Васильович Шеремет, слюсар-голочник канатного заводу:

— Що можна сказати про зміни, які сталися в моєму житті після того, як я порвав з баптизмом? Їх дуже багато, і на розповідь про них пішло б немало часу. Тому дуже коротко: розірвавши з релігією, я повірив у людей, їх творчі сили. Раніше ніколи не задумувався над тим, чому роблю саме так, а не інакше. А зараз що б я не робив — чи то виконую будь-яку виробничу операцію, чи пропоную щось для підприємства — роблю це осмислено, розуміючи, яку користь це дасть заводові, державі. Чи треба доводити, як це активізує мої сили і енергію!

Докладаю всіх зусиль, щоб забезпечити перевиконання завдань нашого прядильного цеху. Захоплюючий, цікавий світ відкрили переді мною книги, які читаю запоєм.

Одне слово, коли раніше я блукав по життю наче в пітьмі, то зараз схожий на людину, яка після довгої перерви побачила нарешті світло, золотавий промінь сонця, ніжну зелень першого листочка — і радується не нарадується цим чудовим для неї відкриттям.

Марія Михайлівна Чемшит, секретар парторганізації прядильного цеху канатного заводу:

— Із задоволенням відзначаю: Петра Васильовича Шеремета поважають у колективі, і він поважає колектив, який допоміг йому розірвати релігійне павутиння і стати на єдино вірний шлях — шлях будівника комунізму. Повага й довір'я колективу ніби подвоюють його сили. Він ініціативний у роботі, творчо виконує будь-які завдання.

Ще одна характерна деталь. Петро Васильович охоче виконує громадські доручення. Раніше, бувало, він не брав ніякої участі в наших торжествах. А зараз приходить на кожне свято принаряджений, з радісним настроєм іде разом з своєю сім'єю в колоні демонстрантів нашого підприємства.

Михайло Миколайович Лещенко, бригадир слюсарів-голочників канатного заводу:

— У нас багато хороших робітників. З радістю називаю серед них Петра Васильовича Шеремета, який пройшов через важкі випробування одинака-сектанта і, врешті-решт, став на міцні рейки атеїзму і колективізму. Хороший працівник, який разом з усім цехом бореться за звання колективу комуністичної праці, чуйний і уважний, він завжди прийде на допомогу товаришеві, що опинився в біді, так само, як колись допомогли і йому. Чи не правда, за це варт поважати людину, яку колектив вивів на широкий, світлий шлях життя.

У свій час я немало «повозився» з Петром Шереметом і тепер відчуваю глибоке моральне задоволення від того, що зараз Петро Васильович цікавиться художньою літературою і міжнародними подіями, регулярно читає газети, відвідує робітничі збори, тобто живе повнокровно, як і всі робітники.

Не можу не згадати й таке. Недавно він підійшов до мене і запитав, де дістати Статут ВЛКСМ.

— Навіщо? — запитав я.

— Моя дочка Алла готується до вступу в ряди ВЛКСМ,— відповів Петро Васильович.

Чи треба говорити, як обрадувала мене ця розмова.

Євгенія Федорівна Караміна, бригадир слюсарів, громадський бібліотекар цехової пересувки канатного заводу:

— Різноманітні запити в мого постійного читача Петра Васильовича Шеремета. Немолода за віком людина — йому минуло 58 років — він дуже багато читає. Останнім часом прочитав твори Шевченка і Шолохова, «Зорі назустріч» В. Кожевникова та ряд інших книжок.

Він завжди просить новинки художньої літератури. По змозі охоче виконую його просьби, раджу, що прочитати. Розмовляючи про прочитане, він висловлює зрілі думки і слушні зауваження. Активний, вдумливий читач.

* * *

Ось ми і поговорили про смисл життя, ваших справжніх і мнимих друзів, про те, як розуміють слово «любов» церковники і атеїсти. Давайте зупинимося тепер на обрядах, які релігія широко використовує для зміцнення віри в бога, подивимось, як відзначає церква радісні події в житті людини і як їх святкує народ.

Радість одного — радість всіх

ЇМ ЖИТИ ПРИ КОМУНІЗМІ

До Харківського Палацу одруження вирішили піти з одним з наших нових друзів — колишнім віруючим, нині переконаним атеїстом. Він був добрим знавцем релігії, і нас не здивувало, коли по дорозі він почав таку розмову:

— Ви, звичайно, звернули увагу на форму церкви. Високі портали, пофарбовані в тьмяні тони, що ніби нагадують віруючим про короткочасність всього земного. Все тут спрямовано вгору — і архітектурні лінії будівлі, і зітхання парафіян, і навіть звук масивного грушоподібного дзвону мимоволі примушує дерти голову туди, до небес. При релігійних же шлюбах протяжний звук церковного дзвону ніби заглушує безпросвітний сум людини, яка весь час перебуває «під богом». Недарма ж у стародавніх релігійних обрядах спеціальні плакальниці оплакували дівчину, яка «з благословення божого» виходила заміж.

«Хто ти є? Цар природи? Ні—беззахисний черв'як, комашка порівняно з тим, хто з висоти небес керує твоєю долею, вмить може ощасливити і знедолити». Саме такі думки, таке враження покликані навіювати і розкішний храм, і вбога сільська церковка...

І ось ми входимо у ворота будинку по Сумській вул., 61. Ще зовсім недавно вхід сюди був прикрашений традиційними левами. Тепер їх прибрали, і це ніби розширило вхід, зробило його більш просторим і закличним.

Виповнені сонцем і повітрям світлі кімнати й зали. Після розмови з нашим другом не може не кинутись у вічі: все тут на противагу церкві — спрямовано вшир. В просторих залах повно світла, скрізь — квіти, приємних кольорів драпіровка. Відчуваєш себе тут господарем всього хорошого, що є на землі, і мимоволі охоплює радість від почуття того, що в твоїх працьовитих руках твоє щастя і щастя тих, хто поруч з тобою невтомно прикрашує життя тут, на землі.

Але пройдімося по цьому чудовому Палацу життя. Згадаймо, скільки клопоту і часу забирає у нареченої біганина по магазинах в пошуках саме того матеріалу на плаття, який їй подобається, вибір фасону. Та й нареченому хочеться прибути на весілля принарядженим. Щоб позбавити молодожонів зайвих клопотів, на нижньому поверсі Палацу одруження влаштовано прекрасно обладнане ательє. В ньому настільки широкий вибір зразків тканин, виставлених у відкритих шафах-вітринах, що, мабуть, важко не догодити на найприскіпливіший смак. Прекрасні майстри гарантують красиве і швидке пошиття весільного вбрання. Хочеш — замовляй тут і меблі: поруч розташоване ательє від меблевої фабрики міськпобутуправління. До послуг молодих і багатий пункт прокату, де можна замовити на певний час і посуд, і музичні інструменти.

Наближається урочистий момент. Розпорядники — цю роль почергово виконують робітники харківських заводів — люб'язно запрошують присутніх до кімнати для гостей. Тут зав'язуються невимушені розмови, за короткі хвилини перебування разом незнайомі стають добре знайомими. Молоді ледве встигають відповідати на запитання. Що ж, вони охоче розповідають, де працюють, як мислять своє дальше життя. Гості із задоволенням дізнаються, що більшість молодих, які реєструють свій шлюб у Палаці,—це цвіт нашої молоді, активні розвідники майбутнього, на рахунку яких в житті, роботі і побуті багато ініціативних справ.

Не встигають вщухнути розмови й жарти, а розпорядники цього чудового вечора запрошують молодих до сувенірної, де вони вибирають обручки, замовляють фотографії: хіба можна не відбити такий щасливий день у фотознімках?! Фотографії довго нагадуватимуть майбутнім батькам, розповідатимуть дітям про день, який поклав початок їх дружній сім'ї.

Молоді піднімаються на другий поверх. Він і вона — герої дня — розходяться у кімнати для нареченої і нареченого. Високі дзеркала і трюмо одразу дають відповідь: чи не зіпсувалася, бува, зачіска, чи не з'явилася зайва складка на костюмі. Переконавшись, що все як треба, вони виходять до Врочистого залу одруження, який на диво виправдує свою назву: в ньому відсутні найменші ознаки зовнішньої красивості. В залі білі шов-

кові гардини, малинові стільці і довгий стіл, вкритий сукном такого ж кольору, за яким стоїть директор Палацу Євгенія Андріївна Скрипіна.

— Добро пожалувати! — схвильовано запрошує вона молодих.

В повній тиші падають в зал прості, але сповнені глибокого смислу слова:

— В повній відповідності з законом Української РСР про шлюб і сім'ю, з вашої взаємної згоди і за вашим бажанням шлюб між вами зараз реєструється.

Молоді ставлять підписи в актовому записі, обмінюються обручками.

Тепло і щиро звучать слова депутата Харківської міської Ради депутатів трудящих, який бажає новій сім'ї довгих років щасливого життя.

— Пам'ятайте, що ви створюєте сім'ю, якій жити при комунізмі! — цими словами закінчує він свою коротеньку теплу промову.

Радісно схвильовані і трохи зніяковілі від загальної уваги, молодожони разом з гостями прямують до банкетного залу. З шипінням вириваються пробки з пляшок шампанського, звучать сміх і веселощі.

На все життя запам'ятають молоді цей урочистий, радісний день — день народження нової сім'ї.

Який життєрадісний наш, радянський обряд, створений народною творчістю! Як не схожий він ні за зовнішніми ознаками, ні за змістом на релігійний ритуал шлюбу, що навіть у такий урочистий момент — одруження — покликаний внести в душі людей смуток і покору всевишньому богові.

Наш, народний обряд закликає молодих не забувати, що вони створюють сім'ю, якій жити при комунізмі, або, іншими словами, творчо і натхненно будувати щастя тут, на землі. Церковний же обряд — не забувати, що все у волі божій,— роззброює тільки-но створену сім'ю перед силами природи, втлумачує їй, що життя на землі короткочасне і полягає лише в тому, щоб вимолювати у бога спасіння за свої гріхи.

Чи не правда — дуже глибока, істотна різниця. Чи не тому на обличчях тих, хто стає під релігійний шлюб, не побачити радісної посмішки. Вони стоять смиренно, опустивши очі долу, всі надії покладаючи не на себе, а на вигаданого бога. Годі вже й казати, що релігійний

обряд, який проповідує «та убоїться жона мужа свого», нерідко «освячує» шлюби не за коханням, а за голим розрахунком, чим принижує людську гідність.

Роздуми над цим мимоволі відтворили в пам'яті історію більш ніж десятирічної давності. Тоді комсомольців Харківського держуніверситету до глибини душі обурив вчинок однієї студентки, яка потай вінчалася у церкві. Що ж примусило молоду дівчину піти на це? Як виявилося, ні в якого бога вона не вірила, а пішла до церкви лише тому, що в противному випадку бабуся відмовила б їй у спадщині. Уявіть собі, бог, у якого ви вірите, не спопелив дівчину, не покарав її, а спокійнісінько проковтнув таку пілюлю.

Яке велике щастя, що наш, радянський обряд виключає таке лицемірство! До Палацу одруження з-під кийка не побіжиш. Сюди приходять тільки з доброї волі, з чистими, світлими почуттями.

Ми виходимо з Палацу одруження — чудового світлого, сповненого іскристою радістю Палацу Життя. Деякий час йдемо мовчки, перебуваючи під впливом побаченого. Нарешті наш співбесідник перший порушує тишу:

— А знаєте, я обов'язково відвідаю цей Палац ще раз.

Спочатку ми не надали ніякого значення його лукавій посмішці. А потім пригадали: він же ще не одружений. І по-хорошому позаздрили йому: адже нам доведеться побувати тут вдруге лише гостями.

* * *

Ви, мабуть, звернули увагу на те, що в нашій розповіді не згадувалися імена молодих. Ми зробили це навмисне. Бо ж їх пройшло через Палац одруження дуже багато, і щоб тільки перелічити їх прізвища, треба було б списати не одну сторінку книжки. Ось лише деякі дані: за рік діяльності Палацу одруження — а він відкрився наприкінці 1962 року — в ньому зареєстрували шлюб 9000 молодих. Серед них, крім харків'ян, багато жителів інших міст Радянського Союзу — Бєлгорода, Риги, Запоріжжя, Москви і Києва. В Палаці реєструють шлюб і іноземці, наприклад, представники дружньої Чехословаччини, студенти з Іраку та інші.

Вдумайтесь в смисл цих цифр, і вони підкажуть: з такою популярністю не може посперечатися жодна церк-

ва. Значить, саме життя за наш, радянський обряд, проти церковного.

Нові радянські обряди, які славлять щасливе й радісне життя трудівників, все ширше побутують в народі. Ознайомимося ж ще з кількома з них.

ЛЮДИНА НАРОДЖУЄТЬСЯ ДЛЯ ЩАСТЯ

Церква теж відзначає народження людини. Як саме — ви знаєте. Вам добре відомо, що хрещення дітей в холодній воді іноді закінчується трагічно. Саме так безглуздо обірвалося життя маленького сина подружжя Шокун з артілі імені Леніна Близнюківської селищної ради, Лозівського району.

Подібні випадки є і в інших місцях. Нерідко після хрещення діти захворюють на гостре запалення легенів, і лише негайне втручання лікарів рятує їх від неминучої загибелі.

Вам відомі випадки, коли при хрещенні діти захлинаються водою, і тоді вже ніякі звернення до всевишнього не в силах повернути їх до життя. Ви можете зауважити, що таке трапляється не так вже й часто. Але ж, по-перше, хто має право штовхати на такий риск молоду матір: адже кожній дорога дитина. По-друге, дозволено запитати: чому нехай навіть окремі такі випадки все ж мають місце при звершенні обряду, який, на вашу думку, угодний богові? Чому бог не виключає їх? Висновок напрошується один: ніякого бога немає, він вигаданий тими, хто мав на меті тримати людей у покорі, хто брав і бере з віруючих грошики і за хрещення, і за відспівання.

До речі, чи замислювались ви й над таким питанням: чому в одному крилі церкви хрестять дитину, а в іншому відспівують покійника? І чому ритуал хрещення починають тим же «В ім'я отця і сина...»,— чим закінчують молитву при відспіванні. Та й на кого все це розраховано? Адже ні маляті, яке ще нічого не розуміє, ні небіжчикові слова, що промовляють над ними скоромовкою священики, ні до чого. До того ж, пригадуєте, перші кроки дитини, «освящаються» не якимись особливо теплими словами, а гнітючим «хрещається раб божий». Так, так, хрестять не вільну людину, народжену для щастя, а раба. Це слово не випадкове. В ньому криється глибо-

кий класовий, соціальний смисл, як не намагаються нині церковники «пригладити» його. Якщо згадати, що весь ритуал хрещення розрахований саме на присутніх при цьому дорослих, то неважко зрозуміти: робиться це, щоб ще раз підкреслити — людина не господар життя, а малесенька безпорадна істота, яка цілком залежить від волі божої, щоб у вас, боронь боже, не похитнулась віра у всевишнього.

Давайте зважимо й таке. Не сумніваємось, кожен з вас розділить горе матері, у якої при хрещенні загинула дитина. А як ставиться до цього церква? Уявіть собі, зовсім інакше, ніж ви. Адже головна турбота церковних пастирів полягає в тому, щоб забезпечити людині рай в потойбічному світі. Чого ж церковникам горювати про передчасне загробне життя? Навпаки, вони відчувають задоволення, що, так би мовити, достроково відправили ще одну душу в рай, куди, до речі, самі не дуже поспішають. Ось куди веде логіка церковних фанатиків. Хіба не прямо протилежна вона почуттям, притаманним кожній здравомислячій людині?

Наш народний обряд відзначає народження дитини зовсім по-іншому — урочисто і без всякої шкоди для її здоров'я.

Так, наприклад, в селі Подворному, Чернівецької області, батьки і куми на уквітчаній машині везуть новонародженого до клубу. Маленького громадянина країни урочисто проносять по килимній дорожці. Голова сільської Ради напучує його словами:

— Ти виростеш чесним і сильним...

В урочистій обстановці батькам малятка підносять красиво оздоблену пам'ятку новонародженого, де вписані його ім'я, імена батьків, вміщені фото малюка: теплі привітання від правління артілі, сільради, партійної та комсомольської організацій.

А ось в Ленінграді нещодавно секретар Ленміськради Н. Д. Христофоров, урочисто поздоровивши подружжя Володимира і Валентину Калашникових з народженням сина Михайла, вручив їм першу пам'ятну медаль, якими відзначають зараз народження кожної дитини в місті-герої. На лицевій стороні медалі зображено емблему Ленінграда — В. І. Ленін на броньовику на фоні Неви. На зворотній — напис «Народженому в Ленінграді». Пе-

редбачено навіть і таку деталь: для хлопчиків медаль блакитного кольору, для дівчаток — рожева.

Обряд народження дитини широко побутує також в містах і селах Харківщини.

...Дещо незвично: в лекційному залі Чугуївського районного Будинку культури на всю широчінь зазвучала... колискова пісня. Але все роз'яснюється дуже просто: на цей раз трудящі зібралися тут не на лекцію, а щоб урочисто і радісно колективно відзначити народження нової людини.

Все тут свідчило про урочистість події: і святкове вбрання людей, які прийшли сюди з великими букетами живих квітів, і стрічки кольорів Державного прапору Української РСР, якими були перев'язані завідуюча міським загсом Роза Іванівна Сидорова, секретар виконкому міської Ради депутатів трудящих Олександр Трохимович Трофимов і голова громадської Ради міськвиконкому Микола Степанович Положенцев, що зайняли місця в президії.

На якусь мить в залі запанувала тиша. На сцену виходять «винуватці» торжества — токар ДЕС-2 Леонід Іванович Маменко з дружиною, працівником нафтобази, Нелею Юхимівною, в яких народилася донька Оленька, і почесні батьки малятка Олексій Васильович Андрейченко, який обережно несе дитину, та Людмила Андріївна Подьякова.

Секретар міськвиконкому Олександр Трофимов тепло поздоровляє батьків з народженням дитини, бажає їм довгих щасливих років життя і праці на благо Батьківщини, висловлює впевненість, що вони виховають Олю достойним членом комуністичного суспільства. Леоніду Івановичу і Нелі Юхимівні вручається пам'ятка на честь дня народження Олі. Як зігріє вона душу дитини, коли вона по складах вперше прочитає теплі слова, звернені на її адресу, дізнається з розповідей батьків, як урочисто вшанувався день її народження! Почесним батькам вручається спеціальне посвідчення.

Батьків малятка щиро і задушевно вітають не тільки дорослі, а й діти. Вихованці дитсадка виконали на честь маленької Оленьки концерт.

В такій же урочистій, святковій атмосфері відзначають чугуївці народження інших малят.

Красивий обряд, який надовго запам'ятається не тільки рідним і почесним батькам дітей, а й усім, хто бере в ньому участь, приносить світлу радість людям.

ПЕРША ПОЛУЧКА

Юнак або дівчина закінчують школу, поступають на завод. Через два тижні самостійної роботи вони одержують зарплату. Перші в житті зароблені власними руками гроші!

Літні люди добре пам'ятають неписаний закон, що існував до революції: першу получку молодий робітник мав пропити з майстром, так би мовити, в порядку вдячності за науку. До речі, церква, хоч і не освячувала такий звичай, по суті, мовчазно погоджувалась з ним. Адже він виховував у людини рабську жилку, прищеплював покору до «сильних», а це ж саме те, що грає на руку церковним керівникам.

Перша получка — це велика подія в житті людини. Адже той, хто до цього жив за рахунок батьків, за рахунок суспільства, вперше став працювати на суспільство і на себе і, як і слід радянському громадянину, став на трудовий шлях, за першу свою працю одержав гроші. На що ж слід витратити ці гроші? Напитися, пустити на вітер два тижні чесної праці? Ні, робітники багатьох підприємств нашої країни відзначають першу получку як справжнє свято.

...Куп'янський силікатний завод. Слюсар Іван Коваль одержує першу получку. В механічному цеху, де він працює, в той день зібралося багато людей з інших цехів. За столом — начальник цеху Микола Петрович Друшляк, профгрупорг Степан Олександрович Жуков і касир Кузьма Єгорович Погуляй.

Відкриваючи свято першої получки, начальник цеху тепло розповідає про перші кроки молодого робітника на заводі. І потім запрошує його одержати перші зароблені чесною працею гроші. Під оплески присутніх касир вручає Іванові зарплату.

Слово бере ветеран заводу Микола Гордійович Поливаний. Він тепло поздоровляє хлопця з першою получкою, бажає йому багато щастя і успіхів у творчій праці і радить з першої получки купити подарунок матері, яка виростила хлопця, прищепила йому любов до праці.

Свою першу получку Іван Коваль і його товариші запам'ятають на все своє життя. І справа, звичайно, не тільки в тому, що йому урочисто вручили перші зароблені власними руками гроші, а головне — на все життя він збереже теплу згадку про те, як високо цінують у нас молоду людину, що стала на чесний трудовий шлях. Запам'ятають це і матері молодих робітників, які від усієї душі дякують колективу за увагу і чуйність до людини.

Як бачите, і тут обійшлось без бога та без попа. І непогано вийшло: на все життя залишилась у багатьох людей добра згадка про першу получку.

НАШ ДІД МОРОЗ

А яка чудова пора — зима! Мороз пощипує щоки, припорошив інеєм-сріблом вії, примушує весь час бути у русі. Та й хіба встоїш на місці, коли навкруги так багато цікавого, захоплюючого. Аж очі розбігаються: попасти б усюди. Хочеться побувати і біля величенької снігової баби, яку любить ліпити в першому-ліпшому дворі дітвора, і біля естрад та майданчиків, подивитись змагання кіннотників, прокотитися з вітерком на ковзанах і фінських санках... Та, на жаль, всюди не встигнеш, і веселі юрми людей різного віку збираються на головній алеї парку імені Горького — любимого місця відпочинку харків'ян, щоб зустрітися з Дідом Морозом, привітати прихід зими. А ось і він, добрий вісник зими — широкоплечий статний красунь з довгою білою бородою. Стоячи на санях передньої трійки білих коней, він розкланюється на всі боки, радо вітає людей.

Дід Мороз виїхав не один — за ним тягнеться валка саней, запряжених баскими кіньми, уквітчаними яскравими стрічками. Солідна свита у Діда Мороза: клоуни й музиканти, самодіяльні актори... Дід Мороз в'їжджає в центр парку, прямує до снігової баби. А навколо неї чого тільки нема!

— Лисичка-сестричка... Іван Царевич... Сірий вовк,— безпомилково узнають героїв улюблених казок наймолодші учасники свята.

Піднявшись на засніжену трибуну, Дід Мороз радо привітав усіх-усіх з святом Зими, побажав харків'янам

всього найкращого. Після цього під радісні вигуки присутніх оголосив програму свята. В ній передбачено багато цікавого. Бажаючі — співайте, танцюйте, дивіться веселі атракціони. Любителі можуть послухати вірші у виконанні харківських поетів, побувати на художньому читанні. Ну, а хто полюбляє кінний спорт, — будь ласка, на змагання кіннотників.

Поспішають люди до улюблених атракціонів... Ріжуть лід ковзани, легко відриваються від снігу лижі, фінські сани.

Допізна тривало свято Зими. Який чудовий відпочинок! Яке веселе, бадьоре свято!

НА НАШІЙ ВУЛИЦІ СВЯТО!

Ще один вияв народної творчості, ще одне свідчення джерела ініціативи трудівників, яке здружує людей на міцній основі спільних комуністичних ідеалів, — свято Вулиці. Народившись порівняно недавно в Жовтневому районі міста Харкова, воно швидко поширилось на інші райони, набуває все нових різноманітних, захоплюючих форм.

Коли трудівники Жовтневого району вперше вирішили провести свято Вулиці, у них не було ніякого прикладу. Але ініціативні, енергійні люди внесли в його організацію щирість серця і творчу жилку. І свято вийшло на славу. Подивились спочатку ближні, а потім дальні сусіди: добре. І собі заходилися святкувати всією вулицею.

Наближалася знаменна подія в житті радянського народу — 60-річчя II з'їзду РСДРП. «А що, коли ми відзначимо цю подію всією вулицею?»— порадилися з мешканцями активісти — старий більшовик Максим Романович Багаєв, заступник голови жіночої Ради будинку № 53 по вулиці Ломоносова Ніна Степанівна Кучерява, член домового комітету Микола Мойсейович Пархоменко та інші. Заручившись згодою, актив приступив до діла. В підготовку до свята Вулиці включилися сотні людей: самодіяльні художники й актори, ветерани канатного заводу, квітникарі і, звичайно ж, діти — без юних помічників не обходяться тут у жодній важливій справі.

І ось настав урочистий день. Неділя, 30 червня 1963 року. На вулицю, прикрашену портретами Володимира

Ілліча Леніна, керівників партії та уряду, вийшло понад 1000 чоловік. Вони пізнавали і не пізнавали рідну вулицю. Як прикрасила її велика виставка, де було експоновано понад 300 картин радянських художників! Та глядачам припали до смаку не лише картини професіональних митців, а й самодіяльна творчість. Вони могли належно оцінити творчість своїх сусідів по квартирах — місцевих художників і вишивальниць, квітникарів.

Незабутнім був момент, коли всією громадою попрямували до величезної саморобної сцени, яку утворили вісім автопричепів. Присутні прослухали концерт артистів Харківської філармонії. Мабуть, більш масового слухача концерту наші вулиці до тих пір і не бачили.

А потім... Художні кінофільми, веселі атракціони, лотерея — будь ласка, вибирай, що тобі найбільше подобається.

Саме життя сказало владне «за» святам вулиці — цій чудовій формі зближення людей, яка збагачує їх духовний світ пізнаванням нового, прищеплює хороший смак в образотворчому мистецтві, музиці, вчить любити й цінувати мистецтво самодіяльне.

Хіба можуть тягатися з цим святом, винесеним на простір вулиць і площ, релігійні обряди! І цей наш новий звичай не йде ні в яке порівняння з релігійними, як по своїй прямо протилежній ідейній спрямованості, так і по масовості, справжній радості і бадьорості.

* * *

Ми зупинилися коротко лише на деяких народних обрядах, які широко побутують у наших містах і селах. Їх, звичайно, набагато більше. Варт згадати хоча б комсомольські весілля, новосілля і свято ялинки, які широко практикуються на Харківщині, та інші. Позбавлені й натяку на релігійність, ці обряди завоювали широку популярність у народі, бо прикрашають наше життя, роблять його ще радіснішим і щасливішим.

Вступаючи в світле комуністичне завтра, наш народ створює нові глибоко людяні, гуманні й красиві обряди та звичаї. Вони звеличують радянську людину, вносять велику радість і теплоту в кожну трудову сім'ю. І разом з тим руйнують глибоко чужі духу наших людей антигу-

манні релігійні обряди, що з кожним днем все більше відходять у минуле і, безсумнівно, з часом зовсім відімруть.

Порівняймо народні і релігійні обряди. Якщо бути об'єктивними, то не можна не відзначити: перемога за народною творчістю. Ось чому народні обряди і звичаї продовжують розвиватися і міцніти, а релігійні — остаточно відживають, рішуче відкидаються і забуваються народом.

Слава людям, які створюють щастя тут, на землі!

На незвичайні збори до колгоспного клубу зібрались і старі, і молоді, батьки прийшли з малими дітьми. Як і завжди, на зборах є президія. Тільки на цей раз вона була в повному розумінні цього слова сімейна: під оплески більш як 300 колгоспників на сцену запросили Євгена Федоровича Замулу з дружиною Соломією Григорівною і дітьми Олександром, Ганною, Лідою і Ніною.

За що їх удостоїли такої шани, чому саме їм присвятили вечір трудової слави? Старі Замули — рядові трудівники — потомственні хлібороби, які віддають всю свою енергію і майстерність зміцненню громадського багатства артілі. Під пару батькам і діти — натхненно працює тракторист Олександр і, змагаючись з ним у завзятті, успішно поралють будь-яку роботу у колгоспі Ганна, Ліда і Ніна. Їм, невтомним трудівникам, чиїми руками створюються матеріальні цінності для народу, і присвятили вечір трудової слави колгоспники артілі комуністичної праці імені Горького Сахновщинського району.

Сердечно вітали сім'ю Замули голова колгоспу Герой Соціалістичної Праці Костянтин Григорович Гура, товариші по роботі. Скільки теплих слів про них було сказано! Сумлінна праця невтомних трудівників була відзначена цінними подарунками: колгосп подарував їм книжкову шафу з бібліотечкою, красивий настінний годинник.

А коли, нарешті, слово надали Євгену Федоровичу Замулі, він навіть розгубився. Не мастак він говорити. До того ж хвилюється. Але він не міг не висловити своїх почуттів. Євген Федорович говорив кострубато, але його виступ розчулив багатьох, викликав бурю оплесків. Люди аплодували своїй молодості, своїй зрілості, аплодували не лише завтрашнім успіхам у праці, а й тим змінам в людях, які в процесі цієї праці визріватимуть, народжуватимуться, міцнітимуть.

Надовго зберегли люди тепло від цього і багатьох інших вечорів трудової слави, що відбуваються зараз мало не в усіх селах Харківщини. Вони мають різну назву, свої особливості, але смисл їх один — високо піднести самовіддану працю тих, хто невтомно створює достаток для народу.

«Слава рукам, що пахнуть хлібом!» — так назвали свій вечір трудової слави колгоспники артілі «Більшовик» Валківського району. Це був справжній гімн праці. Як і вечір трудової слави в колгоспі імені Горького Сахновщинського району, він надовго запам'ятався всім колгоспникам. І тут до президії запросили найбільш сумлінних шановних трудівників, які вкладають всю свою енергію у зміцнення економіки артілі, своїми золотими руками виростили для Батьківщини, для народу тисячі пудів хліба, виробили сотні тонн молока і м'яса: знатну ланкову Катерину Гнатівну Твердохліб — невтомну трудівницю, яка пройшла славний шлях від колишньої батрачки до посланця народу у найвищий орган державної влади країни — Верховну Раду СРСР; тракториста Олексія Голоденка; ланкову Мотрону Гарбуз; доярку Олену Рослав; бригадира механізаторів Григорія Золотаренка; колгоспницю Ольгу Гуру. Поряд з ними по праву зайняли місця представники молодшого покоління, яке ввібрало в себе батьківський гарт і жадобу до праці,— бригадир учнівської бригади Олексій Золотаренко і юна натуралістка учениця Валя Семидочна.

За останні 15 років виробництво хліба в колгоспі збільшилося втроє, кількість свиней на фермах зросла від 120 до 2300, в шість з лишком разів зріс доход артілі — ці та ряд інших цікавих порівнянь навів у своїй розповіді голова колгоспу Микола Давидович Нерівний. Останніх років невпізнанно змінився вигляд їх рідного села Сніжків. Тепер тут є чудовий Палац культури, нова середня школа, медпункт, дитячі ясла, аптека, побутові майстерні. За останні три роки понад 300 сімей колгоспників справили новосілля, у 170 трудівників є телевізори.

І голова колгоспу Микола Давидович Нерівний, і агроном Володимир Романович Ващенко, і учень Олексій Золотаренко — всі виступаючі висловили впевненість у тому, що золоті руки колгоспників і надалі зміцнюватимуть економіку артілі, ще більше вироблятимуть для на-

робу хліба, молока, м'яса та іншої сільськогосподарської продукції.

Дуже тепло пройшов вечір. Старших хліборобів вітали піонери, їм надіслали поздоровлення робітники-шефи. А потім силами місцевої художньої самодіяльності було дано концерт. Великий слід залишив у душах людей цей спільно проведений вечір.

Звичайно, урочисто вшановують кращих трудівників не тільки в колгоспних селах, а й на харківських підприємствах — заводах транспортного машинобудування імені Малишева, тракторному, «Електроважмаші», депо «Жовтень» та багатьох інших. Тільки останнім часом у Харкові і селах області відбулися сотні вечорів трудової слави, присвячених окремим передовикам, групам кращих виробничників, цілим колективам. До речі, незважаючи на те, що вони присвячені одному питанню — прославленню праці, — вечори не схожі один на один, проходять завжди своєрідно і дуже цікаво.

Немає у релігії подібних обрядів, які славили б трудову людину. Та це й не дивно: адже релігія аж ніяк не зацікавлена в тому, щоб підносити свідомість людини, запалювати її на великі трудові звершення в ім'я народного щастя тут, на землі. Релігія, навпаки, намагається з допомогою своїх обрядів тримати людину в покорі і темряві.

Колгоспний «вогник». Невеличкі столики, на яких парує запашний домашній кофе. Веселі, усміхнені люди. І, звичайно ж, в центрі залу двоє — він і вона, на долю яких випало завдання легко і невимушено вести вечір; надавати слово, оголошувати номери концертної програми.

Кажете, знайома картина великого московського «вогника», про який навряд чи хто не чув. Ні, на цей раз мова піде про «вогник», менший за масштабами, але теж значимий по впливу на людей — про «вогник» у селі Котовці на Красноградщині.

Чи не правда, треба докласти чималих зусиль, виявити багато ініціативи, кмітливості й для того, щоб перетворити зал колгоспного Будинку культури в затишне кафе, приготувати на весь колгосп кофе, знайти акторів і скласти цікаву програму. Але трудівникам артілі імені Котовського по плечу і не такі завдання: адже вони борються за почесне звання колективу комуністичної

праці. Вони завзято трудяться в полі і на фермах. І з завидною енергією створюють нові красиві народні обряди і звичаї, які переймаються в інших місцях. Однією з таких вдалих творчих знахідок і є колгоспний «вогник».

Але вас, мабуть, цікавить ідея цього нового народного обряду. Про неї досить яскраво свідчать ось ці, можливо, дещо й недосконалі за літературною майстерністю, але від душі написані вірші:

Приїхали в гості до вас з
Краснограда,
Прийміть привітання від нас —
культбригади.
Привіт хліборобам, бо хліб
всьому сила.
Бо хліб — наше щастя,
Бо хліб — наші крила!
Уже всі розсілися зручно на сцені,
У залі дівчата і хлопці веселі,
Сьогодні в нас свято —
колгоспнеє свято,
Зійшлись ланкові, бригадири
завзяті,
Прийшли комбайнери, прийшли трактористи.
Усілися хлопці, всі дужі, плечисті.
Їх знають малі і великі в окрузі,
Послухайте, люди, що скажуть вам друзі.

Десятки людей, які заповнили цього незабутнього вечора прекрасний, світлий зал колгоспного Будинку культури, палко аплодували і місцевому поетові Костянтину Опанасовичу Музиченку, який написав вірші «Служу комунізму на совість!»:

І де б не стояв ти, мій друже,—
У полі, на фермі, у лузі,—
Земля тобі дана в спадковість,
Щоб ти хліборобив на совість.
Чи ти бригадир, чи доярка,
Комбайнер, птахар чи свинарка,
Жени м'якотілість і кволість,
Працюй на «відмінно», на совість!

Колгоспники справедливо сприйняли їх як шану своїм золотим рукам, як заклик множити славні трудові здобутки.

Ведучі — диктори місцевого радіомовлення Анатолій Компанієць і Таня Четверякова надають слово і голові

колгоспу Федору Марковичу Дудці, і кращій доярці Марії Микитівні Сніжко, і механізатору Івану Антоновичу Висоцькому, і ветерану артілі Опанасу Корнійовичу Висоцькому. На замовлення знатних людей виконуються їх улюблені пісні. І знову звучить задушевна розповідь. Її вінчає дзвінкоголоса пісня — то жартівлива й іскриста, то сувора і сумна.

Звичайно, не обійшлося без цифр. Присутні уважно вслухалися в їх мову. Бо за кожною цифрою в уяві людей поставали незабутні сторінки славної битви за врожай, за високу продуктивність тваринництва.

Зима 1962-63 року сікла морозами, загрожувала звести нанівець працю хліборобів. Що пропонують в таких випадках церковники? Молитися. До речі, досі в історії невідомий ні один випадок, коли б молитвою виростили хоча б кілограм хліба. Він вирощується руками людей. Так ось, котовці і вступили в двобій з природою. Як не лютувала зима, вони не відступали: виконували всі рекомендації науки і передової практики. На диво несприятлива весна, посушливе, без краплинки дощу літо. Ні, і тут колгоспники знову-таки не ждали милостей у природи і перемогли. У 1963 році котовці зібрали на круг по 20,4 центнера зернових, з честю виконали план продажу хліба державі. Славно попрацювали і тваринники. Тож хіба їм і більші завдання не по плечу, коли перед ними відкрили справді небачені можливості рішення XXII з'їзду КПРС!

Тож як їм не пишатися тим, що досягнуто! Тож як їм не бути впевненими, що в майбутньому доб'ються вищих показників!

«Господар» «вогника» Федір Маркович Дудка під оплески всіх присутніх оголошує цифри майбутніх звершень.

А потім Анатолій Компанієць з почуттям поваги, з яким завжди син звертається до батька, запитує ветерана колгоспу Висоцького:

— Опанасе Корнійовичу, що б ви хотіли сказати на нашому «вогнику»?

— Дивлюсь я на сьогоднішнє життя і серце радіє, заможне воно і щасливе,— каже Опанас Корнійович.

Так, йому є про що розповісти. І про те, як кілька селян-бідняків — і він з дружиною серед них — в 1929 році об'єдналися в першу артіль, як самовіддано будували

нове життя, як прищеплювали кожному пристрасть до праці.

Виступають знатні люди колгоспу — доярка, ланкова, тракторист... Життя кожного з них є зразком самовідданої праці, вірною запорукою того, що колгосп завоює звання колективу комуністичної праці.

У колгоспному Будинку культури лунають пісні, їх виконують учасники агіткультбригади районного Будинку культури. Не осоромилися і аматори колгоспної самодіяльності. І якщо навіть хтось з сільських акторів і допускав «огріхи», то цього ніхто не помічав.

Нічого не скажеш: чудовий відпочинок, чудова зарядка для нових трудових подвигів, яких так багато попереду.

Ну, хіба можна порівняти хоч одне релігійне свято з цим справжнім гімном праці!

НЕ БОГ — А КИПУЧА ЕНЕРГІЯ НАРОДУ

Просторий зал заповнений людьми так, що й голці впасти ніде. Погляди сотень очей звернуті до запеклої ієговістки. Вона не без підстав перелякана: одна справа творити брудні діла, інша — відповідати за них.

Раптом невисока на зріст жінка, рвучко підводиться з стільця, підбігає до сцени і, звертаючись до ієговістки, схвильовано вигукує:

— Ні, нам не по дорозі з вашим богом! До революції, коли нас залишилось четверо маленьких сиріт, я била богу поклони: дай нам хліба. Хіба він дав? Обливаючись слізьми, благала: врятуй сестру від смерті. Хіба врятував? Тоді я й зрозуміла — немає ніякого бога, він вигаданий багатіями, щоб поганяти бідних. А наш... ось наш бог!— викинула вона вперед натруджені руки.

Так зовсім недвозначно висловили своє ставлення до релігії не тільки одна трудівниця, а всі одинадцять виступаючих, громадськість домоуправління 0404 міста Харкова, яка провела в Будинку культури промкооперації товариський суд над закоренілою ієговісткою Прядуновою.

Гнівні і пристрасні слова з приводу «діяльності» Прядунової цілком зрозумілі. Та й як інакше могли реагувати люди на те, що знали, що почули тут?

Громада покарала її презирством, зажадала негайно

припинити брудні справи, що завдають великої шкоди людям. Але повернемось до схвильованого висловлювання старої трудівниці, так гаряче підтриманого сотнями людей. Який глибокий смисл у простих словах: наш бог — наші натруджені руки...

Й справді. Хто з вас може пригадати хоч один випадок, коли бог щось дав будь-якій людині? Ніколи такого не було за всю історію існування людства. Ось чому так розгубилася молода сектантка на суді над п'ятидесятниками, що проходив у Палаці культури будівельників, коли громадський обвинувач кандидат біологічних наук, доцент Харківського держуніверситету Володимир Миколайович Петров спитав її:

— Скажіть, будь ласка, якщо ви побажаєте зараз красиве плаття, чи дасть вам його бог? Або хусточку, або шматочок хліба?

Нічого було відповісти релігійній жінці. Адже ніколи за всю історію людства не було жодного випадку, щоб бог щось дав. А от бере він, вірніше, від його імені церковники беруть дуже багато.

Чи задумувались ви над тим, чому бог «все бере» і нічого не дає? На свічку — дай, за хрещення дитини — дай, навіть за похорон — дай; інакше ніякий священик не відспіває покійника. Чи не правда, яких би завуальованих форм не набувало оте народжене разом з релігією «дай»,— побори залишаються поборами.

Ви пригадуєте, звичайно, яке паломництво було до революції у Києвсько-Печерську лавру. Якби ви побули там зараз, коли тут влаштовано Києво-Печерський державний історико-культурний заповідник, то дізналися б про багато чого цікавого. Зокрема, ви довідались би про істинні причини того, чому віруючі змушені були йти до лаври обов'язково пішки, харчуватися лише сухою шкоринкою хліба, одягнуті у бідні рубища. Церковники втлумачували біднякам, що це, мовляв, необхідна умова замолювання гріхів. А насправді? Закличемо на допомогу логіку. Якби віруючі здалеку їхали до Києво-Печерської лаври, вони б, ясна річ, витрачали на це гроші. Гроші потрібні були церковникам, верховоди яких буквально купалися в розкошах. Тому — йди пішки. Якби віруючі більш-менш пристойно харчувалися,— це знову б потребувало певних витрат. Чи могла погодитися з думкою втратити яку копійчину церковна верхівка? Ні.

Звідси — гризи суху шкоринку хліба, запиваючи її водою, а гроші — до півшага — неси до церковної каси. Хіба за те, щоб обібрати парафіянина до нитки, церкві жаль пообіцяти рай у потойбічному житті?

Як бачимо, церква брала і бере в людей гроші, на які можна придбати хліб, м'ясо, необхідні речі, а взамін давала і дає... пустий звук, обіцянку-цяцянку.

Ми не можемо назвати жодної речі, створеної богом: їх немає в природі. Зате на кожному кроці нас оточують речі, створені людиною: хліб, вирощений руками невтомного трудівника, верстати й будинки, гігантські будівельні крани і чудо наших днів — ракети, які дозволяють радянським людям розкривати таємниці Всесвіту.

Так, людина смертна. Але в її силах зробити життя безсмертним, дарувати людям тепло і світло, як це зробив герой кінофільму «Все лишається людям» професор Дронов, як це роблять сьогодні, в чудовий час будівництва комунізму, десятки тисяч трудівників Харківщини, мільйони радянських людей.

Справжнє щастя людині дає не якийсь вигаданий бог, а її невтомна праця і світлий розум. Це — незаперечна істина. Якщо ми повторюємо вам її, то лише для того, щоб ви ще і ще раз подумали над цим і, добре поміркувавши, стали на той світлий, єдино правильний шлях, яким іде радянський народ — народ-творець, будівник комунізму.

* * *

Ми живемо в чудовий час грандіозних звершень. Подивіться уважніше навкруги, і ви побачите багато цікавого, захоплюючого. Стають до ладу гігантські електростанції, і серед них чудо сучасної техніки — атомні електростанції. Скільки тепла і світла несуть вони людям!

Першу продукцію випускають новобудови великої хімії. У все зростаючій кількості одержують наші колгоспи і радгоспи мінеральні добрива і хімічні речовини, такі потрібні і рільництву, і тваринництву. Тільки весною 1964 року на Харківщині з їх допомогою було підживлено 300 тисяч гектарів озимини. Яку відчутну прибавку врожаю це дало!

А скільки нових, благоустроєних будинків виростає щороку в нашій країні, зокрема в Харкові й області! Як істотно позначаються на дальшому поліпшенні матері-

ального добробуту і культурного рівня людей нові санаторії і будинки відпочинку, Палаци культури і клуби, медичні заклади, магазини...

Хто з віруючих візьметься стверджувати, що все це створив бог? Ні, це плоди праці золотих рук, світлого розуму і невтомної енергії мільйонів радянських людей, які під керівництвом рідної Комуністичної партії впевнено будують комунізм. То чи не краще, ніж чекати манни небесної, марно втрачати час на безплідні молитви, порвати з неіснуючим богом і, засукавши рукава, взятися за загальну, всенародну справу будівництва нового суспільства, будувати щастя тут, на землі.

Яка то велика радість відчувати, що і твій труд вливається в труд твоєї республіки, що й ти повсякденно вносиш свій посильний вклад у будівництво щастя тут, на землі, щастя міцного і тривалого — для себе і для наступних поколінь трудівників!

ЗМІСТ

	Стор.
Слово до читачів	3
Все лишається людям	4
В чому смисл життя?	4
Насіння правди	9
Неправедні дії пастирів божих	18
Куди веде слід?	18
Кулаки з елеєм	21
Молились і... збожеволіли	23
Їхній оскал	27
Яка ж це любов?	31
Життя починається знову	37
Розірвані тенета	37
Вікно до сонця	39
Спасибі, люди!	50
Теплом зігріте серце	51
Друге народження	52
Радісні відкриття	54
Радість одного — радість всіх	57
Їм жити при комунізмі	57
Людина народжується для щастя	61
Перша получка	64
Наш Дід Мороз	65
На нашій вулиці свято!	66
Слава людям, які створюють щастя тут, на землі!	69
Не бог — а кипуча енергія народу	74

ДО ЧИТАЧІВ

Видавництво «ПРАПОР» просить читачів надсилати свої відзиви.

Г. Наумов (Гольдфарб Ноях Исаакович),
Козак Владимир Николаевич

СЧАСТЬЕ ТУТ, НА ЗЕМЛЕ
(Беседы с верующими)

(На украинском языке)

Редактор П. А. Точений
Обкладинка художника В. І. Шевченка
Технічний редактор В. Я. Козінченко
Коректор А. Д. Фоменко

Здано до набору 25/IX 1964 р. Підписано до друку 17/XII 1964 р. Папір 84 x 108 1/32. Папер. арк. 1,25. Друк. арк. 2,5. Ум.-друк. арк. 4,1. Обл.-вид. арк. 3,93. Вид. № 131. БЦ 10891. Зам. 4-1560. Тираж 2000. Ціна 7 коп.

Видавництво «ПРАПОР». Харків, вул. Дзержинського 3.
Харківська облдрукарня Облуправління по пресі. Харків, Сумська вул., 13.

7 коп.

ПРАПОР